Published and distributed under permit (No. 322), authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of New York, N. Y. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

שנה שביעית | HATOREN | גליון ג (רג)

התורן

עתון שבועי
יוצא בכל יום ששי

התוכן

—

VOL. VII | NEW YORK, MARCH 26, 1920 | No. 3 (203)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION
OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK.
Telephone, Chelsea 247

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין התחימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

מחיר גליון 10 סנטים

לתקנת המורים העברים.

אגודת המורים מבקשת מכל המורים העברים, בין שהם חברים לאגודה ובין שאינם חברים, בין שהם בניו־יורק ובין שהם מחוץ לניו־יורק — שלא לקבל שום משרה חדשה בניו־יורק והסביבה בטרם שיתיעצו עם מזכיר האגודה.

המזכיר נמצא בלשכת האגודה, 114 האביניו החמישית, חדר 1412, בכל יום משעה 10 עד 2 אחר הצהרים.

דרוש מורה

לבית־הספר העברי דניו־אורליאנס דרוש מורה מנוסה בהוראת מחלקות מתחילות על־פי שיטת עברית בעברית. המשכורת ממאה עשרים וחמשה עד מאה וחמשים דולאר לחודש. הזדמנות מצוינה לצעיר הרוצה לבקר אוניברסיטה.

לפנות אל המנהל:

E. E. LISITZKY

2725 Louisiana Ave. New Orleans, La.

ברכת מזל טוב

לש"ב בת ציון המצוינת, מרת שרה שולזאהן, כבת לי יקרה, ליום חתונתה לידיד נפשה, מר שאול אלינער:

שאול ושרה המתאימים
והנאהבים ביום כלילותם;
יהי רצון, שבנעימים
ובטוב יבלו שנותם!

ח י י ם ד ו ד נ ו ס ב ו י ם.

לאחותנו האהובה

ש ר ה לנשואיה עם י צ ח ק ה א ס ס י ן

ברכה חמה ולבבית.

אברהם, אסתר ועמיאל שפייזהאנדלר.

שאול בלום — שושנה גארפינקל

מ א ו ר ש י ם

כ"ז אדר, תר"פ — ניו־יורק

מורה או מורה

(איש או אשה) —

חבר לאגודת המורים, בעל תעודה ומנוסה בשיטה הטבעית יפנה בכתב או בעל פה למר ניסן ירושלמי, מנהל „תומכי תורה" 790 מזרח רחוב 156, ברונקס, בכל ימות השבוע משעה 2 עד שעה 4 אחר הצהרים.

לתלמוד התורה דספרינגפילד, מאסס., דרוש מורה בעל השכלה עברית.

המשכורת עד 40 דולארים לשבוע (175 דול. לחודש).

לפנות אל המנהל:

I. Chernichovsky, 967 North St., Springfield, Mass.

הפונים מתבקשים להודיע את גילם, את מצבם המשפחתי, את נסיונם בעבר.

אנחנו המנהל והמורים של הת"ת דספרינגפילד, מאסס., מברכים את חברנו מר חיים רובין לנשואיו את מרת אסתר גרינברג. יהיו חייכם מלאים אושר ונחת, ותזכו לבנות בית נאמן לעמנו ולאידיאליו.

ישעיהו טשרניחובסקי,

יעקב גליניק,

נתן שוטמאן.

דרוש מורה.

לבית תלמוד־התורה דמילבוקי דרוש מורה מומחה ומנוסה על־פי השיטה עברית בעברית, אשר יוכל לקבל על עצמו גם משרת מנהל. למורה הגון אשר עטרתו הולמתו מאלפים עד אלפים וחמש מאות דולארים לשנה. לפנות על־פי הכתובת:

Milwaukee Talmud Torah

726 Central Avenue

Milwaukee, Wis.

VOL. VII NEW YORK, MARCH 26, 1920 No. 3

התורן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

—

העורך:
ראובן ברײנין

שנה שביעית | ניו־יורק, ז׳ ניסן, תר״ף | גליון שלישי

נְבוֹכֵי הַזְּמַן

לא היו ימים לישראל כימינו, שפה רבו בהם השאלות והחידות בחיינו, הדורשות פתרונים לאלתר, ושאין לדחותן בשום אופן בסתם מליצות או בחצי פתרונים.

ולא היו ימים לישראל, שפה חסרה לנו ספרות חיים להורות לעם את הדרך אשר ילך בו ואת המעשה אשר יעשה להצלתו, הצלת גופו ונשמתו.

ורבות מן השאלות הללו חדשות הן לגמרי. לפני שנים אחדות לא יכלו כלל להולד ולעלות על הדעת. וגם השאלות הישנות, המתרוצצות בחיינו זה דורות אחדים, — גם השאלות הללו קבלו צורה חדשה והפתרונים של אתמול אינם מספיקים עוד.

ואל כל אשר אָנו פונים בעולמנו העברי הננו פוגשים מבוכת הרוח ובלבול הדעות. אל כל אשר נשא עינינו — שם ערבובית המושגים. נדמה שאָנו מתלבטים ומתנגשים בהיכל של טועין, נופלים ונכשלים איש ברעהו — ואין מוצא. הננו מסתובבים במעגל של קסמים, הלוך ושוב, שוב והלוך — וממקומנו אין אָנו זזים. לכאורה, עזה היא התנועה, אין כמוה למהירות, אך בעצם הדבר הננו נשאָרים בתוך העוגה שעגנו לנו בעצמנו או שעגו לנו אחרים. הננו במצב מוזר, שאין בו מנוחה ואין בו גם תנועה. אין אנו מתנועעים ברצון חפשי, כי אם מושלכים, נדחפים ונהדפים כאילו לא היה בנו רוח חיים. ויש שאָנו מושלכים ביד חזקה כבלי אין חפץ בו, או כבריה קטנה מזיקה ומסוכנה — ובה בשעה אָנו שוגים לחשוב, כי עשינו פסיעה גסה קדימה, למטרה אשר הצבנו לנו בבחירה חפשית. רפתה ממנו יד התליון לשעה, קהה הברזל אשר הונף עלינו — ואָנו מתאמרים בלבנו, כי השגנו מנוחת־עולמים ואיש לא יחרידנו. נחלשה לרגע הרגל הדורכת עלינו בבוז וגם באכזריות, ואנחנו נכונים לנשקה. האירו העמים מעט את פניהם לנו, עשו לנו רמיזה של חבה (על־פי רוב לטובתם והנאָתם) — ואנחנו מדברים ראמות: סוף־סוף נפקחו עיני העמים לראות צדקתנו וקרובה ישועתנו לבוא.

אָנו מדברים ראמות ומנבאים לגדולות — והלב מלא ספקות. „התקוה" בפינו והיאוש מכרסם בחשאי את הכליות. הננו מתפארים בגדולינו אשר עשו להם שם גדול בעולם, בקרב העמים, ולבנו יודע מרת נפשנו, כי עמידתנו דלה וריקה ואין אָנו אלא מוץ־אדם נשא על כנפי רוח. תפסנו מרובה, וגם מעט אין בידינו. אָמרנו להיות אור לגוים, ואנו בעצמנו הולכים בחושך, מנפצים את ראשינו בקיר — ואין מפלט.

ובחשכת חיינו — למרות האבוקות שהדלקנו להאיר את נתיבות העמים — אין נר להגיה את דרכנו, ואין מורה לנבוכי זמננו. ואם יש שפתאום מתנוצצים כוכבים על שמינו — הנה כעבור רגע הם הולכים וכבים. לא היו אלא אורות מתעים. וגם כי יזרח לנו כוכב — לא נאמין בו. נכסהו בהבל פינו ובאד חשדינו. הננו חושדים ואין אָנו מכבדים את הראוי לכבוד. אָנו מכבדים ואין אָנו חושדים במי שראוי רק לחשדים, כי בלל אלהים בקרבנו את הלשונות, הדעות והמושגים.

הננו במצב משונה של חלום־בלהות: אָנו מסתכלים באספקלריה, בראי־הזמן, ואין בבואה. אין אָנו רואים באספקלריה צלמנו ודמותנו. חלל ריק פוער פה לנגדנו. אָנו צועקים — ואין הד.

אָנו נבוכים במדבר חיינו. ומורי העם, גדולי הרוח שבקרבנו? או שירדו אחד־אחד מעל בימת־החיים — ובאין רואה ובאין מרגיש את האבדה שאינה חוזרת, או: אין שומע לקולם ואין מאזין ללחשם, או: התחבאו בחדריהם עד יעבור זעם. או: הם בעצמם נבוכים, ובמבוכתם — נדמו.

שעת בין השמשות, הדמדומים שבין שתי תקופות.

וחושבים רק על חיי שעה, על חיות הרגע — וחדלו לחשוב על חיי עולם. רק מיד לפה. ואין נושא משך זרע העתיד. מה מעטים ומה דלים הם בימינו אלה הזורעים והנוטעים! מבקשים רק הצלה פורתא, רק מעט צדקה, רק „לחם בעד החיים ותכריכים בעד המתים". וגאולת העם — קול קורא במדבר.

ואלה השרידים היחידים העומדים במערכה, החוגרים שארית כחם להציל מה שיש להציל בשעה זו בשביל הדורות הבאים, אלה המוסרים נפשם על גאולת העם והארץ, אלה המדברים בשם העם — מה נורא גורלם! הם קוראים, מעוררים, מזרזים: הנה הגיעה השעה הגדולה, קומו, עזרו, הסתדרו והרימו את הדגל!

והעם מחשה, אוטם אזניו, או עונה בפרוטות, או מתפטר מחובתו הלאומית בלא כלום. מבקשים התנצלות ואמתלאות, או מפקפקים ומתנמנמים, כי הרעה לא הגיעה עוד אל בשרם. והטובים: — שואלים שאלות, מעוררים ספקות, מתחבטים בדברים שאין להם ערך, באים בטענות ומתנים תנאים — ואין נוקפים אצבע. הרעים: מתחכמים, מתפקחים, מתלוצצים ולועגים כשמחים לאיד.

ותחית האומה?

יש זעזועים ופרכוסים, אך הלב העברי, לב האומה, עדיין לא התעורר לתחיה. זרם החיים לא התפרץ עוד אל כל האברים. יש אמנם דופק, אך שבין אחז את הגוף, קשה לו להניע יד או רגל.

תקפו הצרות, גברו היסורים, רבו השמות, החורבנות, העלבונות, השחיטות, ההריגות — השתיקו, הממו את הלב העברי והמח העברי. אין החבוש מתיר את עצמו. מצפה הוא לרחמים, רחמי שמים ורחמי אדם, ליד גואלת, לעזרת אחים, לחסד לאומים, לנסים ולנפלאות, לביאת המשיח, למהפכת עולמים...

והאחים השבעים, השלוים, הבטוחים ביום המחרת — עד כמה שיש לבטוח בימים כאלה — עדיין או נרדמים, או התעוררו מעט ומחלקים נדבות ופרורים ושבים לתרדמתם הצבורית, הלאומית, עד אשר יקיצום עוד הפעם בקולות וברקים, ובידיעות איומות מארצות המטבח והכליון.

ואין השבעים והשלוים מסוגלים כלל להבין ולהרגיש, כי באו מים עד נפש האומה, כי אין לה הצלה אלא בארץ אבותיה וכי אין הצלה בלי הבאת קרבנות.

וגם אלה המעטים שהתעוררו באמת לתחיה לאומית, גם הם נבוכים מבלי דעת את הדרך אשר ילכו בו אל המטרה ואת המעשה אשר יעשו בשביל לקרב את הגאולה...

ובה בשעה הולך ומתרחב הפריץ ומתעמק התהום שבין ספרותנו ובין חיינו. ספרותנו לחוד וחיינו לחוד. זו בזוית זו, ואלה — באחרת. ועוד לא קרבו ולא נגעו זו באלה.

היקרבו?

ראובן בריינין.

הַגָּלוּת בְּתוֹךְ הַגְּאוּלָה

מאת

הרב ד"ר דוב דראכמאן.

כאשר החלה תנועת „חבת ציון" זה כארבעים שנה, שמחו כל בני ישראל הנאמנים לעמם ולדתם ויראו בה בעין אתחלתא דגאולה: בדמיונם ראו ארץ ישראל קמה לתחיה מעפר שפלותה, אשר בה נרדמה כאלפים שנה, ראו אותה מלאה ערים וכפרים נושבים מהמוני עם קודש, ראו את כל קניני עמנו העתיקים שבים לערכם ולכבודם, שפתנו היפה, ספרותנו ותרבותנו הנהדרות, ועל כולם קנינינו היותר יקרים ונשגבים, תורתנו הקדושה ודתנו האהובה לנו מחיינו. ותהי אמונתם של טובי עמנו בהתגשמות תקותם חזקה מאד, כי בטחו בחלוצינו ובמסירותם למשאת נפשנו מקדם. אחרי כן כאשר יצר מנהיג עמנו הנעלה, ד"ר תיאודור הרצל ז"ל, את התנועה הציונית גדלה שמחתם של בני עמנו, למרות הספקות והפחדים אשר התגנבו אל הלב. וביחוד שמחו, כאשר ראו כי אנשים רמי מעלה וכבירי השפעה, אשר מהלכים להם בחצרות מלכים ובין שרי המדינות, נלוו על אחיהם הנרדפים והנענים ויקבלו עליהם לעזור להם בהגשמת תקוותם. ואם אמנם היו להם חששות בדבר הדת, הנה אחרי אשר קראו את פתגמו של הד"ר הרצל: צריך לשוב אל היהדות טרם נשוב אל ארץ ישראל" — ותרגע רוחם.

אך, לצערנו הגדול, זה שנים אחדות נגלתה תנועה מתנגדת אל הדת בתוך הציוניות, וכיום אין עוד כל ספק כי מגמתם של ציונים ידועים, ואולי היותר חשובים ורבי השפעה שבהם, לעשות את ציון המחודשת לארץ אשר לא יהיה לה כל יחס רשמי אל הדת, כי, לפי הפתגמים החביבים על הדור הזה, „הדת והמדינה תהיינה נפרדות" והדת תהיה „דבר פרטי אשר אין להמדינה להתערב בו". דברי קצת גדולי הציונים אשר נשמעו בזמן האחרון מחזקים את ההשערה הזאת: זה כחדשים אחדים אשר כותב הטורים האלה הלך לשמוע הרצאת הד"ר ניסן טורוב אשר בא הנה מארץ ישראל על דבר החנוך בארץ אבותינו. הנואם תאר לפני קהל השומעים תמונה מרהיבה מחיי אחינו בארצנו העתיקה, מתחית השפה העברית, מעבודת התרבות בבתי הספר, מהתפתחות עבודת האדמה והתעשיה, מבלי הזכיר את הדת אף במלה אחת. ואחרי כן בא להרצות על דבר הדת ואמר, באי־רצון שהיה גלוי לעין כל, כדברים האלה: „נדרשתי לדבר גם כן דברים אחדים על דבר הדת: אמנם יש איזה בתי־ספר דתיים בארץ ישראל, כמו תלמודי התורה והישיבות שבירושלים, אך כולם ממין ישן נושן ואין בני הישוב החדש מתענינים בהם כלל. צריך לדעת, כי רוב בני הישוב החדש לא התפללו מעולם וגם אינם חפצים להתפלל, לא בעצמם ולא שיתפללו

בניהם כל מה שיוכלו האורתודוכסים לקוות הוא שנסבול אותם — אך ליותר אין להם לקוות"*.

יסלח לי הד"ר טורוב אם אומר, כי אינני יכול להבין איך יוכל איש משכיל ונבון אשר יש בלבו אף זיק אחד של אהבה לעמו לדבר דברים קשים כאלה. הד"ר טורוב משפיל את היהודים הדתיים עד למדרגת אזרחים בזויים שאך נסבלים הם במדינה. אולם מי יודע יד מי תהיה על העליונה באחרונה, יד שונאי הדת או יד הנאמנים לה. וכבר אמר אחאב לבן־הדד „אל יתהלל חוגר כמפתח".

כן קראתי בעתונים את נאומו של מר אוסישקין שהשמיע זה לא כבר באספה בארץ ישראל, ודבריו היו עזים וקשים שאינם ראויים כלל להשמע מפי איש ישראל אל מול אחיו ובני עמו: הנדון היה דבר השתתפות הנשים בבחירות, אשר, כידוע, האורתודוכסים בארץ ישראל מתנגדים לה, וגער מר אוסישקין באחיו אלה ואמר — כפי המובא בעתונים — „דעו כי האספה המכוננת או שתהיה בהשתתפות הנשים או לא תהיה כלל". אינני מחליט בעת כי צדקו אחינו החרדים בהתנגדותם לזכות הבחירה לנשים וכי אמנם צריך לאסור זה על פי התורה. זאת היא שאלה אחרת אשר בודאי עוד ידונו עליה היטב. אך זה אחליט בתכלית הבירור, כי מעשה מר אוסישקין לא היה נכון כלל. זאת לא היתה הנהגת אח עם אחים, איש חפשי עם אנשים חפשים, כי אם הנהגת פקיד עריץ עם עבדיו ומשרתיו הנכנעים תחתיו ומוכרחים לעשות מצוותיו. כנראה שכח מר אוסישקין כי עם ישראל בארץ ישראל צריך להיות עם חפשי עם ממשלה עממית — דימוקראטיה — ואם אינם חפצים בעת להנהיג זכות הבחירה לנשים אין לשום איש הזכות להכריחם לזה. ואחת הראיות היותר מוכיחות כי יש בדעת קצת הציונים לנגוע ביסוד היהדות הוא, מה שיסדו בארץ ישראל מין „בתי משפט" אשר לא שערום אבותינו, בנגוד אל בתי הדין הנהוגים בישראל מימי קדם על ידי רבנים ודיינים מוסמכים לדון ולהורות וכאלו לא היה לנו כל דין ומשפט בתורה הכתובה והמסורה ובחושן משפט.

ועתה יש לנו לשאול: הבאמת ראוי ונכון לעשות ככה בארצנו הישנה־החדשה? הצדקו אלה הציונים השואפים ליסד בארץ ישראל מדינת־יהודים בלתי־דתית ולהעמידה על יסודות אחרים ושונים בהחלט מיסודות מדינת אבותנו העתיקה? התהיה תפארתנו על הדרך הזאת? היבראו ברכה והצלחה למדינתנו החדשה בעשותם מעשים כאלה?

* אני מביא את דברי הדוקטור טורוב כפי זכרוני, כי רק שמעתי אותם ולא ראיתי אותם בכתב או בדפוס, לכן אפשר כי טעיתי בדקדוק הסגנון, אך מובטחני, כי הבאתי אותם כפי כוונתם הנכונה והאמתית, כי עשו עלי רושם חזק ולא אאמין כי טעיתי בהבנתם. שומעים אחרים אשר היו שם הבינו אותם כמוני, כי אחדים מהם באו אלי והביעו את התמרמרותם והתנגדותם לדברים כאלה.

על כל השאלות האלה מוכרחים אנחנו לענות בשלילה מוחלטת מפני כמה וכמה טעמים אשר אנסה לבאר בזה אחדים מהם:

א) יסוד מדינת־יהודים בלתי־דתית בארץ ישראל תהיה שגיאה נוראה, מפני שזה יהיה דבר בלתי היסתורי, דבר מתנגד לרוח עמנו ותכונתו כפי שהם מתבארים בתולדותיו. כל מי שיש לו אף מושג קל מתולדות עם ישראל יודע כי „ישראל ואורייתא חד הוא", כי לאומיות ישראל ודתו הן קשורות ודבוקות זו בזו, עד שכמעט אין להכיר מה היא דת ומה היא לאומיות ואי־אפשר כלל להפריד בין הדבקים האלה. וכל הבא להרחיק את עם ישראל מדתו ואמונתו אשר בהן חי אלפי שנים הוא מאבדו בידים ואינו עוד ישראל במובן התולדתי. אין עם בתבל אשר ירשה לאיזו חבורה קטנה, להדיחו מעמדתו הקדמוניה אשר בה עמדו רגליו הכן מראשית היותו, וגם עם ישראל לא יוכל להרשות דבר כזה.

ב) יסוד מדינה־יהודית בלתי־דתית בארץ ישראל יהיה דבר בלתי־הגיוני ומתנגד אל השכל. ידוע לכל כי הדבר היותר יקר לישראל בכל ימי גלותו ועניו אשר בו דבק בכל כחו ואשר לא עזב למרות כל הרדיפות והמצוקות אשר סבל היה הדת! עליה הביט כעל החמדה היחידה אשר נשארה מכל הונו ועשרו מלפנים, וכדברי המשורר „העיר הקודש והמחוזות היו לחרפה ולבזות, וכל מחמדיה נטולות וגנוזות, ואין לנו שיור רק התורה הזאת". לו חפץ ישראל לעזוב את דתו ולקבל את דתי העמים אשר בקרבם היה יושב היה חי חיי עונג ונחת ולא ידע עול נוגשים וחרב רוצחים. אך זאת מאן לעשות ויעבור עליו מה. לא בעבור השפה העבריה והתרבות העברית נתן ישראל גוו למכים ולחייו למורטים, לא בעבור לאומיות וממשלה מדינית עלה ישראל על המוקד באומץ לב וגבורה אשר אין משלם בקורות תבל, כי אם בעבור דתו ותורת אלהיו. היו עתים בקורות ישראל אשר כמעט שכח העם את שפתו ואת תרבותו העתיקה, אשר דבר בלשונות הגוים ויקרא בשמותם ויסתגל אל מנהגיהם — אשר אמנם כן הוא כיום הזה — אך את דתו לא שכח ואותה לא מכר בעד כל הון וינחם את נפשו בכל צרותיו כי עוד יבוא יום גאולה ויהיה חפשי בארצו לעבוד את אלהיו כאות נפשו ולקיים את תורתו באין מפריע. ועתה, אחרי אלפים שנות עמל ותלאה בשובו אל ארצו ובחדשו את ימי נעוריו, היוטל עליו, לא מפי גוים עריצים ומלכיהם האכזרים, כי אם מפי בניו, יוצאי ירכו, לזנוח את הדת הקדושה ולהשליכה אחרי גוו ולכונן בארצו הקדושה ממשלה יהודית אשר דבר לא יהיה לה עם הדת ולחסר יחשב אם אך יסבלוה? היש סכלות ושגעון גדולים מזה? אמנם היה לא יהיה הדבר הזה אשר אין לו שחר. ועוד מפני טעם אחר. הדבר הזה בלתי הגיוני ומתנגד אל השכל והוא: כי עם ישראל מעולם לא הודה ולא נתן הסכמתו על בטולו אף של אחד מיסודות מדינתו הקדמוניה ואין כח ביד איש בזמן הזה „לעקור אפילו דבר אחד מן התורה".

המדינה היהודית קיימת זה אלפים שנה במצב של „חיות נפסקת". העם גורש מעל אדמתו בכח הרומיים העריצים, אך סדרי מדינתו לא נשתנו באופן חוקי אף במקצת ובהתחדש המדינה היהודית השכל מחייב כי יחודשו גם כן מאליהם כל סדריו הקדמונים. כאשר יתוקנו כל סדרי הממשלה החדשה על נכון ותהיה לה מועצה עליונה או סנהדרין כראוי, אז אמנם אפשר מאד, כי יעיינו זקני העם ויועציו בכמה ענינים מחוקינו ומנהגינו, ואם יהיה נכון בעיניהם אז יביאו בהם שנויים או יתקנו תקנות חדשות לפי צרכי העת. אך טרם יסודרו הענינים באופן זה אין כח ביד מי שיהיה לנגוע בבנין חוקי ישראל אפילו בנגיעה קלה מן הקלה.

ג) דחיית הדת במדינה היהודית תהיה מעשה בגידה הראויה רק לשונאי ישראל, אך לא לאנשים המתאמרים להיות אוהבי עמם ומולדתם. בידוע, העמים הצוררים את ישראל לא היו מתכוונים להשמיד ולאבד את עמנו בתור עם או גזע, כולם היו מכבדים את גזע ישראל, אך את דתנו היו שונאים תכלית שנאה: המן האשים את היהודים כי „דתיהם שונות מכל עם" ולכן „ולמלך אין שוה להניחם". אנטיוכוס הרשע "חפץ כי יעבדו בני ישראל עבודה זרה". אדריאנוס הרשע רדף והרג את בני עמנו, יען מלו את בניהם ויען שמרו את השבת. ובכל משך ימי הבינים רדפו את היהודים רק מפני דבקותם בדתם. וגם הפולנים הרשעים בימינו אלה כל מגמתם וחפצם כי יתבוללו בהם היהודים אשר בארצם והיו עם אחד בעל אמונה אחת.

לא הגוים לבדם היו נחשבים בעיני אבותינו בכל הדורות לאויביהם כי אם גם הבוגדים אשר ממעי יהודה יצאו, המומרים והמשומדים, הצדוקים והמתיונים אשר עזבו את דת אבותיהם והאחרונים האלה היו נחשבים לאויבים מכוערים, רעים ומסוכנים הרבה יותר מן הגוים מלידה ומבטן. נצחון החשמונאים לא היה נצחון על הגוים לבד כי אם נצחון על המתיונים, „פריצי עמך", אשר טמאו את המקדש וימכרו לעבודה זרה. זה היה נצחון דתי עוד יותר מאשר היה נצחון לאומי. כל המבקש לכונן ממשלה בלתי־דתית בארץ ישראל הוא חבר למתיונים הקדמונים ולא חבר לחשמונאים גבורי ישראל האמתים ודבר זה בלבד דיו להרחיק את כל ציוני אמתי אלף הרחקות ממזמה כזאת.

ד) דבר כזה יהיה מעשה אונאה ביחס לעם ישראל. הציונים מבקשים כסף רב מעמנו לתכלית בנין ארצנו והכשרתה לישיבת המונינו ובני עמנו נתבעים ונותנים, אחד המרבה ואחד הממעיט, למען השיג את המטרה הנשגבה הזאת — תחית ישראל בארצו ותחית כל קניניו היקרים והקדושים, שפתו, תרבותו, תורתו ודתו. הנואמים הציוניים מדברים מעל הבמה גבוהה גבוהה, מתארים את חיי ישראל בארצו המחודשת בצבעים בהירים ומזהירים ומספרים איך רוח ישראל מתנערת מעפר שפלותה וכל קניניו העתיקים שבים לתחיה בכבוד ותפארת; גם זורקים הם אבני אש בלשונם על ראשי המתבוללים הפורשים מדרכי עמם ואוחזים בדרכי הגוים והשכלתם המזויפה, והשם „מתבולל" היתה למלת חרפה ודראון אשר לזכרה תזדעזע נפש כל יהודי. ובעצם העת ההיא אשר הנואמים הציוניים מדברים רמות ונשגבות כאלה, רבים מהם בעצמם הם מתבוללים אשר התרחקו מתכונת עמם האמתית, בלעו אל קרבם אך דעות נכריות ומבקשים ליסד בארץ ישראל ממשלה אשר איננה כלל לפי רוח עמנו העתיקה והם מביטים על כל הענין מנקודת ראות בלתי יהודית. אין זאת כי אם אונאה גסה לדבר על אודות תחית ישראל ורוח ישראל ולכוון באמת ליסוד מדינה אשר רק שפתה וצורתה החיצונית תהיינה עבריות אך תוכה ועצם תכונתה נכריות ורחוקות מן היהדות תכלית ריחוק.

ה) התכנית הזאת תהיה בלתי־עממית, מתנגדת מן הקצה אל הקצה אל מושג העממיות — דימוקראטיה. אם באמת צריך לעשות שנויים בסדרי הממשלה היהודית הרשות לזה רק ביד העם, עצמו ולא ביד כל קבוצה, תהיה קטנה או גדולה. כאשר יתישבו בארץ ישראל כארבעה או חמשה אלפי אלפים מעמנו וסדריו המדיניים יתוקנו על פי השיטה הקדמונית ויורגש צורך בשנויים אז אפשר יהיה להשיג את השנויים הנצרכים באופן נכון. ואין כל ספק כי זקני העם ורבניו ידעו להרגיש ולהוקיר את צרכי העם והחיים יעשו את הצריך לתועלת העם כאשר עשו מאז ומקדם. אך אם ירהבו איזו אנשים, ואף אם יהיו מלומדים ומשכילים, להפוך את הקערה על פיה ולהנהיג שיטת ממשלה מתנגדת אל המקובל באומה רק מפני שהם חפצים ב„חדישיות" — מודרניזם, ויכריחו את העם על זה מבלי שאול את פיו, אם רוצה הוא בזה — זה בודאי יתנגד לתורת העממיות. מנהיגי עם חפשי צריכים להתרחק מדבר עריצות ומעשה אלמות כזה.

ו) על ידי זה ירד כבודנו בעיני העמים. הנה כל גויי הארץ, כאוהבינו כצרינו, חושבים אותנו לעם דתי המוסר את נפשו על קדושת שם אלהיו. אחת התואנות אשר בהן מבקשים מתנגדי בני שם להצדיק את שנאתם לעמנו, ואולי היותר חזקה ומיוסדת שבהן, היא, כי כבר חדלו היהודים להיות עם דתי, נהפכו לכופרים באמונה ומתדבקים בכל תנועה קיצונית והורסת סדרי המדינה. ומה נאמר אם ח"ו ייסדו מנהיגי עמנו הנחשבים למבחר בנינו ממשלה בלתי דתית בציון ויראו בזה לעיני כל כי באמת ראשי עם ישראל הם אנשים רחוקים מאמונה ודת העם ומן הסתם העם דומה בתכונות נפשו למושליו אשר מקרבו יצאו ואם כן עם בלי דת, עם כופר ומכחיש באלוה ממעל הוא ישראל. אוי לאותה בושה! אוי לאותה כלימה! איך נוכל להרים את ראשינו ולהביט בפני בני אדם, אם עמנו, עם הקודש, ירד פלאים כל כך?

ז) גם סכנה איומה יש באידתיות המדינה היהודית והיא התפרדות העם לשתי מפלגות: מפלגת הדתיים ומפלגת הבלתי־דתיים, העוינות ושונאות זו את זו.

התפרדות זו כבר ישנה במציאות במדה ידועה ובלי ספק הזיקה מעט או יותר להצלחת התנועה הציונית. אך תוצאותיה הרעות לעת עתה בהיות הציוניות עוד מעט או יותר דבר שבעיון אינן נחשבות כלל לעומת התוצאות הרעות אשר תצמחנה כאשר תחל המדינה היהודית להיות דבר שבפועל. כל איש אשר רק מוח בקדקדו יודע, כי הצלחת המדינה החדשה תלויה באחדות העם, כי האחדות נחוצה לישראל כאויר לנשימה, ואי אפשר כי תהיה אחדות בישראל, כי יתקרבו הלבבות זה לזה באהבה ואחוה כראוי לעם אחד ומאוחד וכי יעבדו כולם יחד להרמת קרן העם והארץ, אם חלק אחד מן העם יזנח את הדת וידחנה מעמדתה הראויה לה ויכאיב בזה את רגשי החלק האחר, הרגשות היותר עמוקים וקדושים. גם אין להאמין אף רגע כי הדתיים יכנעו לדבר זה הנחשב בעיניהם לחלול הקודש. בלי ספק יתאמצו בכל מאמצי כחם להפוך את הממשלה הבלתי־דתית ולהנהיג את השיטה הראויה, לפי דעתם, להיות השלטת בארץ, היא שיטת שליטת התורה בכל עניני חיי ישראל ואז תחל מחלוקת עצומה והתנגשות איומה בין שתי המפלגות והמלחמה תתפשט בכל עבר ופנה. והלואי שתהיה אך מלחמת דעות ודברים ולא יותר. מלחמת הכתות ופירוד הלבבות הם הם השדים והמזיקים אשר החריבו את מדינתנו העתיקה והגלונו מארצנו להיות נודדים בין העמים דוויים וסחופים בארבע כנפות הארץ. ולכן כל אוהב עמו באמת צריך לשאוף אל האחדות בכל האפשר. ובהיות הממשלה הבלתי דתית סלע המחלוקת ומקור הפירוד והאי־התאמה, נחוץ יהיה להדיחה ממדינתנו החדשה ולא תזכר ולא תפקד בכל גבול ישראל.

ח) אחרי התחדש המדינה היהודית על יסוד בלתי־דתי תשאר שאלת־היהודים הפנימית — ואפשר גם החיצונה במקצת — בלתי נפתרה כמו שהיתה: משאת נפשנו וכליון עינינו בכל אלפי שנות הגלות המרה לא ימצאו ספוקם בארץ ישראל אשר בה תשלוטנה הכפירה והאי־אמונה, אשר בה יחללו שבתות וירמסו כל קודש ברגל גאוה — ולממשלה הנקראת יהודית לא יהיה עסק עם כל אלה. לא לארץ ישראל כזו קוו ויתפללו שלומי אמוני ישראל בכל הדורות. ונהפוך הוא כי גרועה היא בעיניהם מארצות הגולה, ויש להמליץ עליה את הפסוק „ותבואו ותטמאו את ארצי ונחלתי שמתם לתועבה". הלא מחזה שחוק ותוגה יהיה אם יוכרח חלק העם היותר נאמן לפנות עורף לארץ ישראל ולהישאר בגולה מפני רגשיהם הדתיים אשר לא יניחום להסכים עם שיטת ממשלה בלתי יהודית בארצם הקדושה. כל ציוני אמתי לא יחפוץ לראות כי ארץ ישראל תהיה רק לחלק מן העם ולחלק אחר תהיה לזרא. לכן נטל על כל ציוני אשר גורל כל העם נגע עד לבבו להשתדל, כי ממשלת ארץ ישראל המחודשת תהיה דבר שוה לכל נפש ואשר כל חלקי העם יוכלו להשתתף בה, וזה יכול להיות רק בהנתן לדת מקומה הראוי לה להיות הגברת בחיי ישראל בארצו.

ט) גם מנקודת הראות של החפשים בדעות אי אפשר להפריד בין הדת והלאומיות בנוגע ליהודים, כי בדבר זה כמו בהרבה דברים אחרים אין לדמות את היהדות לשאר הדתות המתהלכות בארץ. בשאר הדתות הלאומיות והדת נפרדות בתכלית הפירוד. כשאנחנו אומרים על איש כי הוא גרמני או צרפתי או אמריקאני אין לנו כל מושג מדתו, אם הוא קתולי או פרוטיסטאנטי או בלתי דתי, וכאשר אנחנו אומרים על איש כי הוא נוצרי או מוחמדני, אין לנו עוד שום מושג מאומתו אם הוא אנגלי או איטלקי או תורקי או ערבי, כי הדתות והלאומים שני עצמים נפרדים הם, ואין לדעת מראש באיזה אופן יחוברו באיש אחד; לכן אצל העמים הנאורים והחפשים נהגו להפריד בין שני המושגים האלה מפני שישנם תמיד חלקים ידועים מן העם אשר אינם חפצים להלוות על הדת אשר רוב אנשי המדינה נלוים עליה. יש ארצות אשר בהן רק כנסיה לאומית ושם ניתנה חופשה לכל אזרח, אשר לא יחפוץ להיות מחברי הכנסיה הלאומית, לעמוד מחוצה לה ולהתחבר אל דת אחרת או לבלתי התחבר לדת כלל כפי רצונו, ובארצות אחרות הפרידו כליל בין מושג האזרחיות ומושג הדתיות, אין להן כנסיה לאומית כלל ואזרחיהם חפשים לבחור בכל דת אשר תיטב בעיניהם או לחדול מהסתפח אל כל דת כטוב וכישר בעיניהם. כל זה שונה ומוחלף אצל ישראל: היהודי נעשה יהודי ביום הולדו וביום השמיני בהמול בשר ערלתו חלה עליו חובת הדת, ובכל משך ימי חייו חובותיו הדתיות והלאומיות קשורות יחד בקשר אמיץ אשר אין להפריד. הנכרי יכול להכנס לעם ישראל רק על ידי מעשה דתי כשיתגייר וכאשר יתגייר הרי הוא, מלבד איזו פרטים, כישראל גמור לכל עניני הדת והלאום, והיהודי אשר המיר את דתו אין לו חלק עוד בעמו. אין חפשי בדעותיו אשר יוכל לאמר כי נכרי בהיותו אזרח במדינה יהודית נעשה יהודי אף במובן הלאומי, או כי יהודי אשר המיר את דתו בדת הנוצרית אח לנו במלוא המובן הלאומי. לא תוכל כל ממשלה בארץ ישראל לשנות את האמתיות האלה. לא תוכל לאמר על הערבים ושאר הלאומים היושבים בארץ ישראל כי יהודים הם; תוכל להחנותם, ובטח תעשה כן כי הצדק והיושר דורשים זה, מכל הזכיות האזרחיות, אך יהודים לא יהיו אם לא שיתגיירו על פי הדת. הדת היתה אות היהדות מאז ומעולם והיא תשאר כן גם בעתיד.

י) גם אין כל צורך ליהודי אף אם חפשי הוא בדעותיו להתרעם על היהדות או לבעוט בה: סבת מרידת בני האדם בדת הנוצרית היתה, על פי רוב, יען כי דרשה מהם הודאה גמורה באיזו עקרים אמוניים אשר לא היו מתקבלים על לבם, והכריחה אותם לקבלם על־ידי עונשים שונים וכאשר לא יכלו האנשים להאמין בהדעות ההן פרקו מעליהם את עול הדת. גם בדבר זה שונה ומוחלפת היא היהדות. אמנם יש ליהדות אמונות ועיקרים הנוגעים לדברים שהם למעלה מן הטבע, אך מעולם לא שמה היהדות לחובה על איש להאמין באופן קבוע ומסוים בדברים האלה. לא בדקה אחרי אמונות איש ודעותיו ולא ענשה אותו על מחשבותיו והשקפותיו. בית משפט הדת — אינקוויזיציון — כמו בספרד בימי ממשלת הקתוליות החשוכה לא יתכן

בארץ העברית תחת השפעת היהדות: השקפת היהדות בענין הזה מובעת בכתוב „הנסתרות לה' אלהינו והנגלות לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת". היהדות מודדת את נאמנות היהודי לדתו לא על פי רעיוניו ומחשבותיו כי אם על פי מעשיו, אם מקיים הוא את המצוות והחוקים אשר שמה התורה לחובה על עם ישראל או לא. יש מאמרים נפלאים בתלמוד בענין זה המפליאים את הדת ברוחב השקפותיהם ובחפשיותם: למשל אמרתם על הפסוק בירמיה (ט"ז י"א) ואותי עזבו ותורתי לא שמרו — הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו (פתיחתא דאיכה רבתי). אין כל טעם הגיוני למה לא יוכל יהודי נאור ומשכיל, אף אם דעותיו אינן מסכימות עם האמונות המקובלות באומה, לשמור את חוקי היהדות ולחיות על פיהם אחרי שהם חוקי העם אשר הוא אחד מבניו והוא חפץ להשאר בקרבו. לא יהיה נחוץ לו להטריח את מוחו ולהעמיק חקור על דבר תורה מן השמים, יכול הוא להביט על התורה כעל מקבעת* עם ישראל אשר כל יהודי נאמן לעמו מחויב לשמור, והיהדות תסתפק בזה ולא תדקדק עמו על אודות כוונתו וכאמרם: „לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות ואפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה". הד"ר טורוב אמר כי הציונים נכונים לכבול את הדתיים, אך היהודים הדתיים הם יותר רחבי לב וטובי עין מהם. הם נכונים להושיט יד אחוה לכל אחיהם אף לאשר אינם מתאימים עמם בדעותיהם הדתיות, אם אך יסכימו אלה להכיר את התורה הקדושה כתורת ישראל ולהשליטה בחיים הצבוריים בארץ ישראל. הדרישה הזאת היא כל כך פשוטה וצודקת, כל־כך מתאמת עם תנאי חיי עמנו עד כי כמעט אי אפשר להאמין כי ימצאו בתוכנו אנשים אשר לא יכירו בצדקתה וישרה, וימאנו למלא אחריה. ובסור הקושי הזה תוסרנה כל הסבות המונעות את אחדות ישראל בארצו. סוף דבר, באנו לכלל הכרה, כי התורה הקדושה היא יסוד חיי ישראל וחלק מנשמתו אשר אין להפרידו ממנה מבלי להשמידו ולאבדו כליל והנסיון לעשות זה הוא מעשה בגידה שיש בו סכנה איומה לעתידתנו בארץ תקותנו ולכל מעמדנו בתבל. אם כן תתעורר בנו השאלה, „איך יוכלו אנשים, אשר עם כל אי־דתיותם הם בלי ספק אוהבי עמם וחפצים בטובתו ותקותו, לבקש דבר אשר הוא כה רע ומסוכן לעמם, אהוב נפשם?" התשובה על השאלה הזאת היא: זה פרי הגלות, האנשים האלה גודלו על ברכי ההשכלה האירופית ותתקפם, עד כי חושבים הם כי המדע והתרבות אשר לעמים האירופיים הם נעלים ונשגבים על כל יתר חכמות בני האדם, אינם יכולים לראות את המאור שבתורת עמם ותהי רוחם זרה לרוח עמם ואת הרוח הזאת ואת הדעות האלה הביאו אתם ציונה ומבקשים הם ליסד את המדינה היהודית הישנה־החדשה על יסוד ההשקפות האלה." הדעות וההשקפות אשר בהן הרעילה הגלות הארורה את נפש ישראל בגולה באות עמו אל ארצו בגאולתו, ועלולות הן להרעיל ולהשחית כל חלקה טובה בה ובחייו החדשים. התרופה למחלה זו היא לשחרר את רוחנו מכבלי תרבות הגויים הכוזבה ולשוב אל עמנו, רוחו ותורתו בכל נפשנו ומאודנו. אין כוונתי בדברי אלה כי צריך לזרות את כל התרבות הכללית, זאת תהיה אולת נוראה, אך צריכים אנחנו לעשות כמעשה רבי מאיר כמסופר בתלמוד: תוכו אכל, קליפתו זרק. יש לנו להחזיק בכל הטוב ובכל המועיל אשר בתרבות הכללית אך לבכר את תרבות עמנו האמתית עליה, וכמו שאמר הרמב"ם ז"ל: „חכמת התורה תהיה הגברת ושאר החכמות טבחות ורקחות". על־ידי זה נשיג אחדות שלמה בין כל חלקי עמנו וסרה קנאת המפלגות וההתפרדות תעבור ותכלה. אז ורק אז תהיה ארץ ישראל באמת מקלט לאומי לנו וגם לכל היקר וקדוש לנו, אז יהיה לעמנו עתיד נאדר ומזהיר בארצו ויקוים בנו הדבר אשר הבטיח יתרו למשה חתנו: „אם את הדבר הזה תעשה וצוך אלהים ויכלת עמוד וגם כל העם הזה על מקומו יבוא בשלום".

* חדשתי את המלה „מקבעת" למושג „קונסטיטושון", כלומר: תוך יסודי וקבוע שהוא כעין בסיס ומושבת לכל שאר החוקים והתקנות המיוסדים על העם

חַיֵּינוּ...

חַיֵּינוּ בַגּוֹלָה —
אֲנָחָה אַחַת גְּדוֹלָה,
שֶׁאֵינָהּ מַגִּיעָה
לִשְׁחָקִים · · ·
קִיּוּמֵנוּ —
מַחֲלָה גּוּפָנִית וְנִשְׁמָתִית,
שֶׁהִיא רַק פְּסִיעָה
מִכְּדֵי לְהָמִית · · ·
וַאֲנַחְנוּ נֶאֱבָקִים
עִם כְּאֵבֵנוּ
כִּגְסִיסָה עוֹלָמִית
בְּחֵבֶל זָרָה לְצַעֲרֵנוּ
כְּאֵם חוֹרֶגֶת · · ·
וְעַל־חָרְבוֹת־תִּקְוָתֵנוּ
אוֹרֶגֶת
קִרְיָה הַשְּׁמָמִית · · ·

מ. מ. דוליצקי.

הַצָּרָב

(ציור).

מאת

ד"ר ניסן טורוב

באותה תקופה היינו כלנו, תלמידי הכתה השביעית של הגימנאסיה הזמ — ית, עומדים ב„מזל" האהבה: דובקינסון התאהב „עד למות" במרים שליט, הדקה וגמישה כקנה; חאייקין ה„משורר" היה מבלה לילות תחת חלונה של זלדינה, בעלת התלתלים השחורים כעורב והעינים הצוחקות; שמעונוביץ ארש לו בחשאי את רוזה מבסימובה — עלמה גוצה, בעלת צמה עבה ובעלת מרץ רב, כבת עשרים ושתים; סטיפאנוב, הגוי סטיפאנוב, נשבע בשם כל הקדושים, כי ישא את חוה גרוסמאן תחוורת והנוגה, על אפו ועל חמתו של אביה ה„ז'יד הצהוב", וכו', וכו'.

כי בחירות־הלב האלה, חוץ ממכסימובה, היו תלמידות הגימנאסיה הנערות, שהיו נתונות תחת השגחתה הקפדנית של אבדוטיה ספירידונובה — בתולה זקנה בעלת יבלת גדולה ושעירה על שפתה העליונה וידועת „חולשה" מיוחדת למורה המאתמאטיקה.

בחלקי אני נפלה תלמידת המחלקה הששית של אותה גימנאסיה — אניוטה מארקובה, בת הכומר מכפר ז.

היא היתה כבת שבע־עשרה, מלאת־פנים, בעלת גומות־חן בלחייה ובעלת עינים אפורות ותמהות. מצחה היה נמוך, אבל חלק וזך כהטוב־שיש, וצמתה הזהבהבת היתה יורדת עד ברכיה — אך הדבר אשר משך את לבי ביותר היה קולה, קול בהיר, חודר־לב ומצלצל, כצלצול הקולות הבינוניים של הצ'ילו. וביחוד היה משפיע עלי צחוקה הרענן, הבריא, המשכר. בפני הצחוק המקסים הזה, נדמה לי, לא היה יכול לעמוד שום אדם. ולכן הייתי משתדל תמיד למנוע אותה מהשמיע את צחוקה, כשהיינו במסבת חברינו העליזים. השתמשתי לשם זה בכל מיני תחבולות, ולפעמים הייתי בא גם לידי רוגז ושואל אותה בתרעומה: „מדוע את צוחקת, שובבה?" והיא — כאלו מתוך הרגשת הסבה של קפדנותי ומתוך חפץ להרעימיני — היתה פורצת אז בצחוק גדול וחזק עוד יותר. אבל בראותה בפני אותות עצבות ויסורי־נפש היתה משתתקת ומחליקה עלי את מבטה השואל, שהיה מנים כרגע את יגוני.

לעומת זאת, בהיותנו לבדנו, הייתי חוגר את כל כח־חריפותי ומשתדל להחיות בזכרוני את כל ההלצות ה„כשרות" ששמעתי בימי חיי, למען הצחיקה. לפעמים הייתי בוחר לשם זה איזה „מעשה ביהודי". ואז, דוקא אז, היה צחוקה עליז ונאמן ביותר, ויש אשר היתה סוטרת בחבה על כתפי וקוראת: „יפה מאד, נחמד! ספר־נא עוד על היהודונים שלך. זה מצחיק כל כך!" ואנכי, שהייתי נפגע רגע על־ידי האמירה החריפה, הבלגתי פעם בפעם על רגשי הגזע וספרתי עוד ועוד בדיחות ממין זה.

כאשר הגיעו ימי הפגרא של קיץ היה על אניוטה לנסוע לבית אביה; ואני, אשר לא היה לי בית אב, החלטתי ללכת אחריה. אמתלאות רבות מצאתי לדבר: ראשית, גדול החום בעיר בימות הקיץ, ובכפר ז. עובר נהר גדול שאפשר להתרחץ בו; שנית, מרופים בעיר חברי, והם בודאי יפריעוני מעבודה, בשעה אשר עלי להתכונן במשך ימי הפגרא לבחינת־מיהואים ביונית ובאלגברה, שאם לא כן אשאר לשנה נוספת בכתתי; שלישית, יושב בכפר ז. יהודי־אכסנאי קופילמאן, שהיה „משכיל" בימי נעוריו, והוא מוכן לתת לי חדר ומזונות בעד הכנת בנו־יחידו, ש„איננו גאון", אל המחלקה הראשונה של הגימנאסיה. והעיקר כי יהיה בידי — חוץ מכל אלה — להפגש מדי יום ביומו עם אניוטה ולשמוע את צחוקה המחיה.

כשגליתי את החלטתי לאניוטה רקדה ממש משמחה, ואותו ערב הרבתה לצחוק כל כך, עד אשר לא יכולתי התאפק עוד ואשקנה נשיקה ראשונה על אחת מגומות־חנה.

מכל העבודות, אשר אמרתי לעשות במשך חדשי הקיץ, הוצאתי אל הפועל כראוי רק שתים: את הרחיצה בנהר ואת הפגישות עם אניוטה. הדברים האלה היו גוזלים את כל זמני החפשי מהרהורים וחלומות; ולפיכך לא יכולתי לחזור על למודי ולהכין את עצמי אל הבחינות; ורע עוד מזה — לא היה ביכלתי לטפל כהוגן בתלמידי. אמנם בדרך כלל עשיתי את חובת המורה שהיתה מוטלת עלי: בארתי בכל יום לתלמידי פרק בדקדוק, למדתיו הלכות כתיב, שננתי לו את כללי החשבון. אך המוח המטומטם של הבן־היחיד כמעט שלא היה קולט מאומה, ופעם בפעם הייתי מוכרח לתקן אותן השגיאות ולחזור על אותם הבאורים. הדבר, כמובן, נמאס עלי, ובכל הזדמנות השתדלתי להשתמט משעורי או לקצרו. ואי אפשר היה, כי אבי תלמידי לא ירגיש בנעשה ולא יתמרמר. ופעם, בשיחה פרטית אשר היתה בינינו, „רמז" לי באמרו:

— אילו היה האדון הגימנאסאי מתענין בתלמידו כאשר הוא מתענין בבת הגלח, כי עתה הייתי בטוח שבני יעמוד בבחינת־ההתחרות. אמנם איננו גאון, אבל סוף סוף גם הדיוט איננו, ואין הוא גרוע חלילה מאחרים. חוץ מזה הבטיחה לי מרת ספירידונובה להשתדל לטובתי בפני מורה המאתמאטיקה, שהיא יכולה, כידוע, להטות את לבו לכל אשר תרצה. שני אווזים ושק תפוחי אדמה כבר ניתנו לה בעזרת השם נתינת־קדימה ועוד ידי נטויה... אך מה תועלת בדבר, אם להאדון הגימנאסאי אין פנאי, אם הוא צריך לטייל ימים ולילות...

— בבקשה, אדוני קופלמאן, השיבותי מתוך כעס של עלבון: דבר זה איננו נוגע לו.

אמנם כן, רחימאי; אילו היה מלמד את בני חנם, אפשר שלא היה נוגע; אבל עכשיו, שאני נותן לו דירה ומזון, ובני איננו זז בלמודיו, במשך כל הזמן, ממקומו — הרי נוגע ונוגע...

כאן נשתתקו טענותי וקבלתי עלי לחזור בתשובה; אך כעבור ימים מועטים שבתי לרחיצותי, לטיולי ולחלומותי: כנראה המקום גרם.

הכפר ז. היה מפוזר במורד גבעה עטופת צל יער־עבות, וסביביו השתרעו שדות החבים ברוכי־יה. שקט ושלוה שררו בכפר נאה זה, ושקטים ושלוים היו תושביו. אף פעם לא שמעתי שם קול צעקה או מריבה. כולם, אדם ובהמה, התנהלו לאטם וישמיעו את קולם בנחת. אפילו הכלבים לא הרבו לנבוח שם, כאלו נסך גם עליהם המקום רוח תרדמה מתוקה. נדמה היה שפנה נשכחה זו היא איזה שריד של ימים קדומים, ימי ברכה ואושר בחיי האדם. וגם הגלים הרכים של מי הנהר הרחב ההולכים לאטם המתיקו סוד יומם ולילה על אושר, אושר, אושר... ובכל פעם, כאשר הייתי מתרחק עם אניוטה אל שדות הזהב או אל שפת הנהר — אל היער לא התרצתה ללכת, היא „יראה" את היער — היה ממלא גם את לבי רגש זה של אושר־קדומים, ומתוך רטט געגועים מתוקים־מכאיבים הייתי לוחש בלי הרף באזני ילדתי: אהבתיך, אהבתיך, אהבתיך! והיא כאילו היתה שקועה בהרהורים, ולשמע ודויי היתה בת־צחוק חולפת מעל שפתיה. רק עיניה התמהות היו מתרחבות ומתנוצצות יותר. לגעת בה לא העזתי מיום נשיקתי הראשונה כי הרגשתי בהרגשה בטוחה, שאם אנסה לעשות זאת תדחני מעל פניה. ויסורי געגועי אהבתי גדלו ביחוד בלילות, כשהייתי נשאר לבדי בחדרי הצר והאפל. לבסוף, לאחר לילות נדודים אחרים, החלטתי לדבר אתה דברים ברורים. והפעם דרשתי מאהובתי שתלך היערה, דוקא היערה, והיא נכנעה.

וביער כרעתי לפניה ברך ואתחנן שתשים קץ לענויי־נפשי. תאמר לי סוף סוף דבר ברור, דבר אחרון: האם היא אוהבת אותי או רק מישתעשעת בי ולועגת לי. אדרבה, תאמר את כל האמת. ואם היא איננה אוהבת אותי — אז ארע מה לעשות, אז אלך לי באשר אלך... אז ידעו רק גלי הנהר הקרים את סודי המר...

לדברים האלה, שיצאו מלבי, לא עצרה הילדה כח ותתפרץ בבכי. כן, היא אוהבת אותי. האם אין אנכי מרגיש, האם אינני יודע זאת? כלום היתה מרשה לי „אז" לנשק לה, אילולא אהבה? כלום היתה מטיילת אתי כל הימים? אך נבוכה היא. אין יודעת מה לעשות. ברור לה, שאסור לאהוב „בופר", לאהוב יהודי. תחילה חשבה שאין כאן אלא ידידות פשוטה; אולם משהוברר לה רגשותיה היתה כנדהמה; היא נסתה להלחם ברגשותיה אך לשוא, ובגדול אהבתה כן גדל לחץ לבה וכבד עוונה בעיניה. היא בכתה, היא התפללה ימים ולילות, ולא הוקל לה. לאביה, שהציק לה בשאלותיו, אמרה כי בימים האלה עצמו געגועיה על אמה, שמתה לפני שבע שנים ממחלת השחפת. והוא נחמה והבטיחה שביום הולדתה, בהמלא לה שמונה־עשרה שנה, יתן לה קמיע שהשאירה לה אמה בירושה, וקמיע זה ישמרנה מכל רע. והיא מאמינה, שאמנם כן יהיה: אמה לא תזנחנה. ואז, באותו יום, תחליט מה לעשות. היא מרגישה, שלא תוכל לחיות בלעדי, ואם אשים קץ לחיי תבחר גם היא במות; אך אל לי לדרוש ממנה תשובה א ח ר ו נ ה תיכף ומיד. היא תתן את תשובתה ביום „בגרותה", לא קודם לכן. וליותר בטחון היא מבקשת ממני, היא מצוה עלי, לבל אראה את פניה במשך שלשה־עשר הימים שנשארו עוד עד יום הולדתה. ובבוא היום המיועד עלי לפגוש אותה, עם שקיעת החמה, בבית הקברות, דוקא שם, על־יד קבר אמה, ולא במקום אחר, השוער ידע שעליה לבוא שמה, והוא יחכה לה. למקום קדוש זה תבוא עם הקמיע שלה, שם תשפוך את לבה על קבר יולדתה בלתי־הנשכחה ושם... היא לא יכלה לדבר עוד מפני הדמעות ששמו מחנק לגרונה. מתוך בכיה עצורה נשקה נשיקה חטופה את שערות ראשי, ומבלי שמוע לטענותי והפצרותי ברחה ממני. ורק מרחוק צעקה אלי: „זכור ואל תשכח, בתשיעי לאוגוסט, בין שבע ושבע וחצי לפנות ערב".

אחרי פגישה זו התהלכתי שני ימים במוכה־תמהון, תעיתי ביער, שרכתי דרכי בין השדות, חפשתיה בכל פנה, ולהד קולה המקסים ערגה נפשי בלי הרף. סכנתי את נפשי לארוב לה על־יד בית אביה, אך לשוא. היא נעלמה מפני. לבסוף נסגרתי נרגז ומיואש בבית המלון של נותן לחמי. נסיתי להתכונן לבחינות — דברים בטלים! האלגיברה לא נקלטה במוחי, והשפה היונית התנדפה לגמרי מזכרוני; חדלתי מהבין אפילו את המעט אשר ידעתי. במצב כזה נשאר לי רק לטפל יותר בתלמידי המגושם. אבי תלמידי שם לבו לשנוי ושמח עליו, כמובן. נתעוררה בלבו התקוה, שסוף סוף יפתר החלום הגדול: בנו ילבש מעיל־שרד, בעל כפתורים מתנוצצים, וגם אם ירצה השם היה יהיה לדוקטור. בינתים הוסיף קופלמאן לשלוח עופות ושקי תפוחי־אדמה לספירינונבה, וכל בני הבית היו במצב של התרוממות הרוח.

והנה באחד הבקרים נכנס פתאום קופילמאן אל חדרי ופניו החוורים מפיקים אימה. . .

— עכשיו אני מבין, אדוני הגימנאסאי — אמר אלי בקול שבור; עכשיו אני מבין מדוע חדל להתהלך עם בת הגלח.

— לא עסקך הוא! — הפסקתיו בזעם, כשאני מוכן כמעט להתנפל עליו באגרופי.

— אל נא באפך, אדוני המורה. לא התכוונתי להעליבך. התכוונתי רק לאמור, שאני מתפלא מאד מאד עליך, שלא ספרת לי אודות הפרעות. הן בודאי קראת בעתונים בטרם שבאו לידי אני...

— אילו פרעות?

— איך, אינך יודע? לא קראת? הרי העתון לפניך! ובדברו הורה באצבע על קטע גליון מסומן בעפרון אדום. לקריאת הדברים סמר בשרי. לא יכולתי האמין, קצרה בינתי מהבין. איך אפשר הדבר? במאה העשרים! מה זה, רבונו של עולם? תינוקות שהושלכו החוצה דרך החלונות של עליות גבוהות ונופצו אל אבני הרחוב, נשים הרות שבוקעו, ראשים שנוקבו במסמרות ובפטישים, ברצח ובישוד השתתפו גם נשים, סטודינטים ופקידים. לא, לא, לא! אין זה אלא חלום בלהות, הלצת־שטן!

ולמולי עומד קופילמאן מרוכא, שבור, מיואש.

— ובכן? שאלני בתמיה, כאילו היתה כאן פרובלימה אשר ביכלתי להתירנה: ובכן?

אני הבטתי אליו משתומם ואלם.

— עתה מבין אדוני הגימנאסאי, מדוע חדלה בת הגלח מטייל אתו?

— מה זה שייך? —קראתי כמטורף ואדפק באגרופי על השלחן.

— שייך מה ששייך — השיב בעל האכסניה בקול ממושך, ויצא בלאט, כמו בגנבה, את החדר.

אני התנפלתי לתוך מטתי, כבשתי את פני בכר ובכיתי, בכיתי ארוכות. העירה הנדהה שנולדתי ובליתי בה את ראשית שנות חיי, אבי המנוח, הדור־הפנים, חברי הנשפתים — כל ילדותי הרחוקה קמה משום־מה כמו חיה לפני. נזכרתי ב„חדר", בבית־המדרש, בעצבות המתוקה של מוצאי השבתות, ב„סדר" הנהדר בביתנו, ביום־הכפורים, ב„קנות"; נזכרתי בימות השוק הסואנים ובאפרים השכורים, בחתונות העליזות ובלויות הצעקניות וקורעות־הלב. איזו ערבוביה משונה! את כל הדברים האלה שכחתי, עקרתי מלבי מזמן. במשך כל שנות למודי בגימנאסיה לא חשבתי על העבר, מחקתיו מלוח זכרוני. ועתה, שלא בטובתי, חיתה התמונה ותתפרץ בכח אל מוחי הלוהט. בין שמות ההרוגים בעירתי מצאתי גם שמות ידועים לי: ר' ליב החזן, שהיה סר לביתנו בכל ערב שבת לטעום „טפה מרה" והיה דרך אגב מספר לנו, לילדים, מעשיות נפלאות; מאיר ההיט — קבצן עליז וטוב לב מאין כמוהו; מנדיל בעל־העגלה ואשתו „מרים הגבוהה", מוכרת הפעבים וחריצי־החלב. אילו היה חי אבי, בודאי שהיו רוצחים גם אותו נפש. ופתאום מצטיירים לפני הפנים האצילים, מעוטרי־זקן־השיבה המתולתל, וזרם דם חם המתפרץ מהקדקוד השבור הולך ומכסה אותם כולם: את העינים הדועכות, את הלחיים, השקועות, את השפתים החורות, הלוחשות מתוך רטט גסיסה: שמע ישראל, ה' אלהינו, ה' אחד!

אני מרגיש שבינתי מסתתרת, ואני מורט את שערות ראשי, כדי להרגיש כאב, כאב בשר.

לפנות בוקר נרדמתי, וחלומות זועה בעתוני. כאשר הקיצותי כאב ראשי ולא יכולתי לרדת מהמטה. אולם לא רציתי להחסיר את שעורי, ואקרא לתלמידי שיבוא לחדרי. הוא, כדרכו, לא הבין דבר, לא תפס מאומה. אך אני התאזרתי סבלנות. הסברתי וביארתי דברי בהסברות ובבאורים שונים כמה וכמה פעמים. החזקתי את ה„תכשיט" בחדרי כשלש שעות, ועיפתי עד מות.

לאחר צאתו נכנס אבי. היא היה, כנראה, מרוצה עד מאד בשקידתי, והתקוה בעתיד בנו חזקה בלבו עוד יותר.

— יקום נא, אדוני הגימנאזאי — אמר אלי בקול רחמים — ויצא מעט החוצה. מזג האויר יפה מאד. סוף־סוף אין תועלת בשכיבה ואין מרפא בעצבות. מה לעשות? ילך ויטייל קצת. ואולי יש לו צורך בכסף? ואף כי לא גמר חודש, כי היום רק תשיעי לחודש, בכל זאת הנני נכון לשלם לו תיכף ומיד. מאי נפקא מינה?

קפצתי ממטתי בנשוך־נחש: תשיעי לחודש, ואני לא ידעתי! כל הזמן חשבתי על הדבר, בלי הרף הגיתי בו, ודוקא היום נשכח הדבר מלבי. הלא זה הוא היום המיועד, יום הפגישה עם אניוטה לאחר פרידה של שלשה עשר יום. שלושה עשר ימים נוראים. אויה לי — מה צפוי לי?

מהרתי להתלבש במיטב מחלצותי — חליפת משי־סין ו„עניבת־אמנים" כחולה ומנוקדה — ואצא החוצה.

היתה כבר שעה לא מוקדמה. השמים היו מכוסים עבים קרועים ופסי־ארגמן חדרו בעד קרעיהם כיריעות היכלי מלכים, ויזהיבו בזהרם השקט את ראשי־העצים; זיו בין הערבים התפשט מסביב ויעטה הוד מיוחד על הכפר השאנן. נחפזתי לנטות ימינה, לעבור דרך הקמה הבשלה, לטוס במרוצה על שדמת הבור הזרועה קוצים ואבנים ולהכנס אל השביל הצר, הגדור עצי שטה משני צדדיו והמוביל אל בית הקברות שלהם. השער הרחב היה פתוח לרוחה, אך השוער הזקן העיף עלי, כפי שנדמה לי, עין־זעם. ברכתיו לשלום כמטייל לתומו. ליתר בטחון תחבתי לידו מטבע של כסף ונכנסתי למקום המנוחה העולמית.

הצללים פרשו כבר את כנפיהם האפלות מעברים, אך שולי השמים האדימו כתולע, ובתוך חשרת העננים הקודרים היו לעתים מזנקים חצי־אש מתלהלהים. מרחוק השחיר היער הדומם, כשקוע בחלום מעיק, ומעבר לגדר שקשקו מי הנחל אט־אט, וחלקתם הכהה הבריקה מזמן לזמן בברק אדמדם מבשר־רע. מסביב שררה דממה, אך נדמה היה, כי זאת היא דממה לפני סערה, והצלבים על קברות המתים עמדו צפופים, נזעמים ונטויי־גרון, כמרגלים והורשי־מזמה. וכפותיהם הפרושות באויר כאלו היו מוכנות לתפוש ולהחניק את כל הקרב אליהם.

לבי דפק בחזקה, נשימתי קצרה, ברפי בשלו. נזכרתי פתאום שהפרעות בעירתי התחילו בתהלוכה „דתית". כהן הלך בראש, והצלב הקדוש בידו. פעמוני בתי־התכנסיות צלצלו, והרוצחים רצחו... רעדה אחזתני, ואנקה התפרצה מגרוני. אך מיד הבלגתי על חולשתי, וכבשתי את עצבי המרוגזים. מה שהיה היה — אמרתי לנפשי — ומה אוכל לעשות? הלא סוף־סוף מחויבים החיים לחיות, לחיות ולהלחם, לחיות ולתקן את העולם, לחיות ולאהוב. כן, לאהוב... ותמונת אניוטה הופיעה נגד עיני בכל הדרה וחנה. לבי התכווץ מתוך געגועים ופחד־סתר: היא עוד איננה. מי יודע אם תבוא, אם לא התחרטה, אם לא רמתה אותי... הבטתי בשעון. לא, היא תבוא בלי ספק, יש עוד רבע שעה. ואיך יכולתי לחשוד בה, באניוטה הישרה, גלוית־הלב?

הוספתי לשרך דרכי בין הקברים, עיף ואי־שקט. רגש מרכב מקוצר־רוח, מפחד טמיר ומסוסר־כליות לא ברור הציק לי נוראות ודכא את רוחי. הקשבתי רב קשב, אך הד צעדים לא הגיע לאזני. רק איזה עוף לילה גדל כנפים חצה בלאט כגנב את אויר בית־העלמין ויעבור על פני, מוזר ופלאי כיצור אגדי.

מה יהיה?

ופתאום ראיתיה נגדי, כשהיא רצה במהירות לאורך שדרת הצלבים, ושמלתה הלבנה מתנופפת באויר כספוג־הסערה הכבושה כמפרש סירת־הצלה. כעבור דקים מספר

עמדה לפני, מלאה התעוררות, מזהירת־עינים ונושמת בחזקה.

— חכה, אל תשקני עוד! — קראה אלי כמצוה וכמתחננת גם יחד. בוא אתי הנה, לצד ימין. פה קבר אמי.

וכאשר נגשנו אל הקבר כרעה על ברכיה, נשקה את אבן המצבה וקראה מתוך בכיה: אמה, אמא יקרה! סלחי לי, לבתך היחידה... אכן ידעתי שזהו חטא גדול, חטא נורא. אך שגב מכחי לעשות אחרת, לא אוכל לבלי אהוב אותו. השומעת את, אמא? התפללי בעדי לגואלנו שגם הוא, החנון והרחום, יסלח לי...

ברגע זה קמה והרימה את ראשה השמימה, כמבקשת רחמים.

אני הבטתי אליה נבוך, מבויש ונרגז: במה היא מאמינה ולמי היא מתפללת? ומה הוא חטאה הנורא?

אך פתאום פלח את מוחי רעיון מכאיב, מרעיל: אמנם כן, אסור, אסור לאהוב יהודי; יהודי הוא יצור נבזה, שמותר לרמסו ברגלים, לרוצץ את גלגלתו, לרטש את בטנו ולמלאותה נוצות; יהודי הוא „מצורע", שפל ומאוס; את דמו מלקקים כלבים, הוא ארור לנצח נצחים. ואיך אפשר לאהוב אותו?

ובעוד עיני אהובתי נשואות השמימה הבריק ברק ממושך, לבן, מסמא־עינים. וברגע זה דמתה משום־מה בעיני לכלה צעירה, שמתה בליל החופה ונקברה בשמלת־כלולותיה; ועתה יצאה מקברה לבכות ולהתביע מכוכבי השמים את עלבון נעוריה. אך, היתכן? על צוארה, על הצואר הרך והלבן, הבריק צלב גדול, צלב זהב.

התחלחלתי למראה, ובקול נורא, בקול בלתי טבעי שאגתי: מה זאת? מה זה על צוארך?

— אינני מבינה את צעקתך, השיבה באי־מנוחה: על צוארי צלב. הלא זה הוא הקמיע, שנתן לי אבי היום. אמי קבלה אותו מידי איש קדוש ביום נשואיה, כאשר מלאו לה שמונה עשרה שנה, ומאז לא הסירה אותו מעל צוארה אף רגע אחד עד יום מותה. ומהיום והלאה יהיה הצלב תלוי על צוארי אני, ולעולם, לעולם לא אסירו מעליו.

את הדברים האחרונים אמרה באיזו התלהבות וכפי שנדמה לי גם בחוצפה.

דמי רתח בקרבי.

— היה לא תהיה! — קראתי בזעם: הסר תסירי מעל צוארך את הצלב הזה ותשליכיהו המימה.

— השתגעת?

— הסירי את הצלב!

— חלילה לי מעשות זאת!

— כך! שאגתי בזעם: כן, הבינותי. את אוהבת את הצלב יותר מאהבתך אותי. סליחה ומחילה בקשת מאמך על אהבתך אותי. רשיא! אין לי עוד צורך באהבתך. לכי, הצטרפי אל בני עמך הרוצחים, אל פריצי החיות השופכים את דמי אחי...

— מה אתה סח? יצאת מדעתך!

— לא יצאתי מדעתי. הן קרא קראת על דבר הפרעות בעיר נ.

— לא קראתי, אבל אבי ספר לי. ומה בכך?

— איך, „מה בכך"? האם שכחת שאני יהודי?

— לא, לא, לא! אתה אינך כמוהם. אינך דומה להם. מה לך ולז'ידים באיזו עירה רחוקה? מה לך?

ופתאום הגנה את קולה הערב, ההודר־לב:

— מחמדי, יקירי, בחיר־לבי, גשה הנה. הן בגללך באתי הלום בשעה זו, בגללך אני מוכנה לשכוח הכל, לוותר על הכל; בוא הנה, נשקני...

והיא פשטה אלי את זרועותיה הרועדות, כמתחננת על נפשה.

אך לא יכולתי לזוז ממקומי, לא יכולתי להבליג על חרון אפי ועל גיעל נפשי, ואימה גדולה נפלה עלי. הצלב, צלב הזהב, נחרת כלשון אש צורבת במוחי המעונה ויפני בשגעון. רקותי הלמו כפטישים, ריח דם עלה באפי וצלצול אלפי פעמונים המה באזני. הרגשתי, שעלי להבליג על איזו סכנה, על סכנה נוראה, שעלי להציל את נפשי

בשארית כחי, בהתאמצות שלמעלה מדרך מטבע, עקרתי את עצמי ממקומי וברחתי לאשר נשאוני רגלי.

רצתי כמטורף, כמורדף על צואר, כבורח מפני בלהות צלמות. בכל רגע נכשלו רגלי, בכל רגע נתקלתי בעצים, נפלתי על קברים, נפגעתי במצבות, ובקומי הוספתי לרוץ הלאה, הלאה, מבלי דעת לאן; והצלב רדף אחרי, בשורועותיו המאיימות פרושות, והיא מוכן בכל רגע לתפשני ולשים מתנק לצוארי...

לַהֲצָגַת הַ„גֵּיטוֹ הֶחָדָשׁ" בְּעִבְרִית

מנאומו של

ראובן ברינין

נשיא ההסתדרות העברית באמריקה, אשר נשא מעל בימת התיאטרון „אורווינג פלייס", בערב שהצינו את המחזה „הגיטו החדש" של תיאודור הרצל, בעברית.

„אדוני וגבירותי, שאוני־נא, אם אדבר אליכם דברים אחרים, בטרם אשר יורם המסך. הנני מרגיש את עצמי בשעה זו בסביבה עברית. הנני רואה לפני קהל עברי גדול שבא הנה לראות מחזה עברי ולשמוע את צלצולה ונעימתה של השפה העברית.

הערב הזה חג הוא לנו העברים, חג לשפתנו וחג לתחית רוחנו. חיינו, חיי יום יום בארצות הגולה, — חיינו אלה לובשים בגדי חול. אולם בחגים כאלה, כמו בערב שמציגים בו בפעם הראשונה באמריקה מחזה עברי, — בחגים כאלה שמעטים הם בגולה, נשמתנו, הנשמה היתירה, לובשת את בגדי יום טוב שלה, את בגדי שבתה. כן, אנו מרגישים בשעה זו את נשמתנו היתירה.

ההסתדרות העברית באמריקה העומדת בראש התנועה העברית במדינה זו, — הסתדרותנו שכתבה על דגלה: „תחית הרוח העברי", הסתדרותנו זו נוכחה, כמו שנוכחו הלוחמים על התחיה העברית גם בארצות אחרות, כי אחד

הדרכים להרמתה של התרבות העברית היא הבימה העברית. בימה עברית שיציגו עליה, בהשתתפות של כחות אמנותיים ואסטטיים, הזיונות שכתבו גדולי הרוח שבקרבנו (אלה שכתבו חזיונותיהם לועזית יתרגמום לעברית). שונאי השפה השמיעו בימים האחרונים את קולם מעל עמודי העתונים, כי אין תקוה לשפתנו הלאומית גם בציון החדשה, כי שפת עבר איננה מפרי הארץ, איננה מפרחי ציון היותר יפים, כי איננה השפה הטבעית של העם העברי בארץ העברים, כי אם זמורת זר ויש בה, בש"ע, משל נחשים ועקרבים המזיקים ומרעילים. עם סופרים באלה, למרות הכבוד שאנו חולקים להם בעד עבודתם הלאומית במקצעות אחרים, **לא נכנס בויכוחים.** רחמינו נכמרו עליהם. שנאתם לשפתנו רק מחלה היא להם, מחלה שקשה להם להרפא ממנה.

תחת ויכוחים בטלים עם מתנגדינו בחרה ההסתדרות העברית לעבוד עבודה עברית חיובית ופוריה, ולהשתמש בכל הדרכים שעל ידם יכולים להחיות ולהרחיב את דעת שפתנו וספרותנו.

והבימה העברית והקהל העברי הגדול הזה יוכיחו לכל המתכחשים לשפתנו ומחליטים כי מתה היא, כי שקר בפיהם.

תהלה לאל לא כל שלשה מליוני היהודים באמריקה הם הדיוטים ועמי־הארצות, לא כולם המה שונאים לשפתנו ומכחישים בערכה לתחיתנו ולא כולם עומדים מרחוק לעבודתנו העברית. כל אצילי הרוח שבקרבנו, כל הנאמנים לעמנו ורוצים בתחיתו וגאולתו עומדים על ידינו ותומכים בעבודתנו. רבים מהם הנני רואה עתה פה, בהבית המלא מפה לפה. הנני רואה אותם פה, בשורות שונות, מתחת וממעל עד הדיוטא העליונה. הנני רואה פה את מבחר האינטליגנציה העברית והלאומית, ועדה זו לא קטנה היא כיום בנויורק.

ופה המקום, במעמד של קהל עברי גדול, ועתה היא השעה, שעת תגיגה לנו, להכריז ולהודיע, יחד עם העברים הנאמנים שבכל הארצות, כי כשם שלא בגדנו באלהי ישראל, למרות כל השחיטות וההריגות, כל העינויים ויסורי הגיהנום שסבלנו על קידוש השם של אל אחד, יחיד ומיוחד, כשם שלא בגדנו בעמנו, שהוא גוי אחד בכל הארצות פזורו, למרות כל המצוקות הרדיפות שסבלנו, ושאנחנו סובלים עוד היום, כן לא נבגוד גם בשפתנו, שפת עמנו ותורתנו, גם אם יהיה עלינו ללחום בשארית כחותינו ולהביא בשבילה את הקרבנות היותר גדולים, כי עם אחד נחנו, אל אחד לנו ושפה אחת, שפת אבותינו, לנו. תדבק לשוננו לחכנו אם נשכחך שפת ציון. נשבענו בפה ובלב. וזאת היא הכרזתנו, ההכרזה של העם העברי. הם, הגוים, הכריזו כי יעזרו לנו לבנות מקלט לאומי על אדמת אבותינו. בלי עזרתם אין אנו יכולים לבנות ביתנו הלאומי. אולם יכולים אנו, אנו בעצמנו, בלי עזרתם של אחרים, זרים ונכרים, להחיות את שפתנו, לשומה בפי כל הדור הבא בארץ אבותינו ולהשליטה על כל עניני עמנו ולעשותה לשפת החנוך והלמוד גם בארצות הגולה. כי אם שפתנו אתנו מי אדון לנו!"

כל המומתים והנהרגים על קדוש השם מעת היותנו לגוי עד השחיטות האיומות באוקראינה יצאה נשמתם בהקריאה העברית: שמע ישראל! אבל לא רק למות אנו יודעים עם השפה העברית בפינו, כי אם גם לחיות, לשחוק ולהציג חזיונות על הבימה. הננו קוראים לשונאינו: את גופותינו יכולים אתם להמית, אך לא את רוחנו — והרוח הזה חי ויחיה כל עוד אשר תחיה שפתנו.

המחזה שההסתדרות העברית מציגה הערב על הבימה, „הגיטו החדש", הוא רק נסיון, רק התחלה. רצינו לראות ולהוכח, אם יש לנו קהל רואים ושומעים בשביל מחזה עברי, אם יש לנו משחקים עברים הראוים לשם זה. וככל ההתחלות היתה גם התחלה זו קשה, קשה עד מאוד. והנה התלונה הישנה: „תבן אין נתן לעבדיך — ולבנים אומרים לנו: עשו!" — ובבואנו כיום ללבון לבנים ולבנות היכל להרוח העברי עלינו גם לקושש תבן וללקט גרגרי חול, עלינו להתגבר על מניעות קלות והמורות. ואין בעלי ההסתדרות העברית מזלזלים חלילה לא בקלות ולא בחמורות.

וקשה עד מאוד היתה העבודה לערוך מחזה בן ארבע מערכות. צריך היה לברוא במעט יש מאין גמור. עד כמה עלתה בידינו — עוד מעט ותשפטו בעצמכם. אך היו־נא צודקים במשפטכם!

בחרנו בשביל הנסיון הראשון את המחזה של הרצל, יען כי רצינו לשתף למפעלנו את שמו של המבשר את התחיה הלאומית לכל העולם הגדול.

גדולים ורבים היו חלומותיו של הרצל. אחד החלומות האלה היה לראות את „הגיטו החדש" על בימה עברית. חלומו זה לא נתקיים בחייו, כשם שלא נתקיים בחייו גם חלומו היותר גדול, לראות את שיבת עמנו לציון ואת יסוד המדינה היהודית.

אולם כיום הננו יכולים להיות בטוחים כי היה תהיה לנו בימה עברית קבועה ומסודרה כל צרכה בירושלים וגם בנויורק.

אם אתם רוצים אין זו אגדה.

מַחֲזוֹר יַנַּיי

כפי מה שנמצא ממנו בגניזה אשר במצרים בהוספת פיוטי ינַּיי האחרים, עם הערות והגהות ומבוא אנגלי, מאת ישראל דאווידזון ועם הערות נוספות מאת לוי גינצבורג. ניו־יורק, בהוצאת בית־מדרש הרבנים אשר באמריקה. תרע"ט (1919).

(רשימה ביבליוגראפית).

מאת

יקותיאל גינצבורג.

ספר מדעי חדש על נושא עברי הוא עתה חזיון יקר לא רק בשפה העברית, כי־אם גם בשפות שבהן התפתחה „חכמת ישראל" עד הנה. המלחמה שעשתה שמות במעט בכל מקצועות המדע והספרות בארצות אירופה הזיקה

ביותר למקצוע זה, שאף בשנים כתקונן לא היה עשיר ביותר, ובמשך ארבע השנים האחרונות כמעט שלא נשמע קולם של חכמי ישראל במרכזים המדעיים אשר מעבר לים. המרכז היותר חשוב של „חכמת ישראל", זה שבגרמניה, היה סגור ומסוגר. ולחוקרים העברים ביתר הארצות הנלחמות חסרה המנוחה הדרושה לעבודה עיונית. הקבוצה היחידה של חכמים וסופרים שלא נפגעה על־ידי המלחמה היתה הקבוצה האמריקאית. והיא היתה היחידה שיכלה להמשיך את עבודתה גם בשנות הרעה.

הקבוצה הזאת, המונה בתוכה מלומדים כצבי מאלטר, דוד ניימארק, אלכסנדר מארקס, ישראל פרידלאנדר, לוי גינצבורג, עמנואל דייטש, ישראל דאווידזון ורבים אחרים, הראתה, כי במשך עשר או חמש־עשרה השנים האחרונות התבצר פה באמריקה לאט־לאט מרכז מדעי חשוב, שאפשר לקוות ממנו גדולות. במשך השנים האלה נוסד הרבעון החשוב Jewish Quarterly Review כולו אמריקאי, ובזמן האחרון נוסד אורגאן חדש בשם Journal of Jewish Lore and Philosophy. כן יצאה ברייך ארוכה של ספרים חשובים על־ידי ה„דזשואיש פיבליקיישן סוסייטי" (ביניהם ספרים רבי הכמות והאיכות כ„אגדות היהודים" של לוי גינצבורג), בית־מדרש הרבנים בניו־יורק מדפיס סריה של ספרי מדע, שכבר יצאו ממנה ששה כרכים ועוד ועוד. כל אלה הם מפעלים שאפילו מרכז שיש לו טראדיציה יותר ארוכה לא היה צריך להתבייש בהם. תהא דעתנו מה שתהא על המוסדות, שמסביב להם התרכזו החוקרים האלה; תהא הסימפאטיה שלנו על צד בית־מדרש הרבנים בניו־יורק הקונסרבאטיבי או על צד בית־המדרש הריפורמי אשר בסינסינאטי, או אפילו כנגד שניהם — דבר אחד הוא ברור: האנשים העומדים בראש המוסדות האלה הם אוצר של אנרגיה לאומית, שיספיק לכלכל לא רק את „חכמת ישראל" האופיציאלית, ששפתה היא שפת המדינה, כי־אם גם, בשירוי התנאים מתאימים לזה, את המקצוע המדעי בספרות העברית הלאומית.

הספר האחרון שיצא לאור על־ידי חוקר עברי באמריקה הוא המונח לפנינו. ספר זה הוא הכרך הששי מהסריה של ספרי מחקר היוצאים לאור על־ידי בית־מדרש הרבנים הניו־יורקי. בסריה זו נכנסו עוד שני ספרים מאת דאווידזון, מחברו של הספר הנכחי („ספר שעשועים" לזאבארה וה„ויכוח בין סעדיה וחוי הבלכי") ושלשה ספרים גדולים מאת לוי גינצבורג („הגאונים וכתביהם בהלכה", „חקירות בגניזה" ו„קטעים מהירושלמי על־פי הגניזה"). למרות חשיבותם אין הספרים האלה ידועים כל־כך לקהל הקוראים העברים — אולי מפני זה שהמו"לים לא דאגו לפרסמם, — אבל ראוי לציין, שעוד בשעת המלחמה פרסמה חברת „תושיה" ספר, שנכתב על־ידי החכם פוזנאנסקי על יסוד אחד הספרים האלה (היא הספר על־דבר סעדיה וחוי הבלכי).

כמו כל עבודותיו של מר דאווידזון מצטיין גם ספר זה בעיבודו ולטושו המדעי, באהבתו ובמסירותו הרבה להענין אשר לפניו, המורגשות מכל שורה ושורה שבמבוא או שבאחת ההערות למקור. החומר שעיבד אותו המחבר בספרו זה הוא, כשהוא לעצמו, יבש עד מאד: קטעי „פיוט" ממחזור ישן נושן שלא נתקבל באומה ואבד. הפיוט הזה איננו „פיוט" פשוט, כי־אם „פיוט" דידאקטי, כרימי, שמרומזים בו דברי הלכה. ואם נזכור עוד, שהמחזור בעצמו כבר נאבד ורק קטעים נפרדים קשי־הקריאה נמצאו בה„גניזה" של שכטר, אנו עלולים להתפלא על הד"ר דאווידזון, שהקדיש כח ועבודה לטפול בחומר שכזה, אבל כשאנו מוצאים כמה אור חומר זה מפיץ על פרשה סתומה אחת בתולדותינו, כשאנו מתחילים לראות קוים בולטים של תמונות אנשים חיים בני תקופה נשכחה הבאות ומופיעות מבין השורות האשוריות — אנו מתחילים גם להבין את המחבר ולהרגיש יחד אתו את העונג בגלוי העובדות החדשות והשרטוטים החדשים בתקופה הרחוקה הזאת.

תקופה זו היא הזמן שבין התימת התלמוד והתקופה הערבית. הזמן הזה מכוסה בערפל גם בתולדותיהם של העמים האחרים, אבל ביחוד בהיסטוריה שלנו, וכל דבר המוסיף על ידיעותינו בתקופה הזאת יקר לנפש כל חוקר. ואין שום ספק, שבספרו זה רכש הד"ר דאווידזון בשביל החקירה המדעית נקודות אחיזה חדשות, שמהן תוכל להתקדם הלאה.

בגבולות רשימה ביבליוגראפית אי־אפשר לשים לפני הקורא העברי את האופן המדעי שמשתמש בו הד"ר דאווידזון להוצאת מסקנותיו. גם את המסקנות עצמן אי־אפשר להזכיר כולן כאן, וכל המתענין בזה ימצאן בספרו של דאווידזון, או יותר נכון, במבוא לספרו זה. פה אזכיר אחדות מהעיקריות היותר חשובות. כמובן, המסקנה היותר חשובה היא, שהפייטן ינאי שנזכר על־ידי אנשים שחיו לפני המאה העשירית ונשכח אחר־כך מלב, היה אישיות ריאלית וחי במאה השביעית וכתב מחזור לכל השנה. שנית, שהאישיות הזאת השפיעה על הקליר ועל כל הבאים אחריו ביצירת ה„פיוט". והמחבר מוצא ב„פיוטים" של ינאי צורות שמצאו להם אחר־כך מקום בפיוטיו של הקליר. זאת היא עובדה חשובה בתולדותיה של הפייטנות.

בין יתר הדברים משמשים הקטעים שהובאו בספר זה ראיה לדעה שהובעה על־ידי רבי יהודה בן ברזלי אלברגליוני ב„ספר העתים, „שלא נתקנו (הפיוטים) אלא בשעת השמד — — מפני שלא היו יכולים להזכיר דברי תורה, כי היו גוזרין האויבים על ישראל שלא לעסוק בתורה. ועל כן היו החכמים שביניהן מתקנין להם בכלל התפלה להזכיר ולהזהיר לעמי־הארץ הלכות החג בחג והלכות ימים־טובים והלכות שבתות והדקדוק המצוות בדרך שבחות והודיות וחרוזות ופיוטים". עד הנה לא הביאו ראיות חיוביות לדעה זו, מפני שלא היו פיוטים שתכנם יהיה „הלכיי" בעיקרו. הקטעים של מחזור ינאי הם מופת ברור לדעה זו, המבארת לנו — לפי דעת המחבר — את הסבה שלשון הפיוטים מסובכת כל־כך שלא כדרך התפלות הרגילות: המטרה היתה להעלים את התוכן ממרגלים ושונאים מן החוץ.

אם נכונה דעה זו, אז מתעוררת שאלה מענינת על־

דבר ידיעתם של „עמי־הארץ“ בשפה העברית בזמן ראשית צמיחת הפיוט. המחבר לא נגע בשאלה זו ובשאלות אחרות דומות לזו המעוררות מחשבות, אבל שאין בחומר החקירה כדי לפתרן פתרון גמור.

ינאי לא נתקבל בעם, בה בשעה שתלמידו הקליר נתקבל ומצא לו מחקים רבים. סבת הדבר היתה, שהראשון השתמש בפיוטיו בהלכה, בה בשעה שהשני השתמש באגדה. העם חבב תמיד את האגדה יותר מההלכה. ועל עובדה זו עצמה שדחו את ינאי וקבלו את הקליר נוצרה אגדה והיא, שינאי קנא בכבוד הקליר תלמידו ויישם עקרב בסנדלו ובזה גרם למיתתו.

ההיסטוריה של מציאת קטעי המחזור סופרה על־ידי הד"ר דאווידזון ב„התורן“ שנה ד', גליון כ"ב. בזכות כתובת יונית מטושטשה על הקלף שנכתב עליו הכתב העברי, כתובת שהתענינו בה שני חכמים נוצרים וכתבו ספר על זה ובספר נתנו פוטוגראפיות של הגוילים מבלי שים לב להכתובת העברית שעל־גבי הכתובת היונית, זכו גם הקטעים העברים לראות אור, וכשהגיעו לידי הפרופיסור דאווידזון, התענין בהם ופירש ובאר אותם בספרו זה.

עובדה זו מזכירה אותנו שבבתי הביבליותיקאות הגדולות בכל העולם נמצאים אלפי כתבי־יד עברים — ספרות שלמה שיש בהם דברים בעלי ערך ספרותי או מדעי קיים. כתבי־יד אלה לא זכו להכתב על־גבי קלף שנשארו עליו רשמי כתב יוני, ולכן יהיה עליהם לחכות ימים ושנים עד שיצאו לאור.

גם בספר זה המונח לפנינו — שנכתב על־ידי סופר עברי מהיר — הורע מזלה של השפה העברית. המבוא המצוין שבו נמצא כל ה„לשד“ ההיסטורי של החומר המוצע נכתב כולו באנגלית ורק באנגלית, בה בשעה שההערות למקור נכתבו עברית. החוקר הנכבד חפץ, כנראה, לצאת ידי חובת שני הצדדים: „העברים“ מצד אחד ובעלי חכמת ישראל מהטפוס הישן מהצד השני. אבל הפשרה איננה משביעה רצון לפי דעתי. ההערות שהן ענין רק לחוקרים היו יכולים להכתב באיזו שפה שהיא, אבל המבוא שנכתב בסגנון חי ומובן לקוראים שאינם בעלי מקצוע, היה צריך להכתב עברית או, אם נחוצה פשרה, גם עברית. חכמי עמנו היו צריכים לזכור שראשית כל דבר הם „חכמי ישראל ואלה מבני ישראל המתענינים בדברים כאלה מבינים עברית.

חיצוניותו של הספר יפה ומצטיינת באותה ההקפדה בכל פרט ופרט ובאותה ההשתדלות לתת לקוראים דבר משוכלל, שאנו מוצאים גם בפנים הספר. ההערות המאירות הרבות של המחבר ושל לוי גינצבורג נותנות לחוקר שיבוא להמשיך את העבודה בענין זה את המפתחות לכל חלקי החומר, והמבוא המלוטש והמסודר יפה מקנה לקורא ידיעה שלמה ומקיפה על כל מה שנעשה עד הנה בבירור שאלה זו. עובדה זו מעוררת את התקוה המקננת בלב כל קורא עברי ותיק לזמן, שבו יהיו בעלי המדע היהודים מעשירים בפרי רוחם גם את ה„מקלט הבטוח“ היחידי של כל קנינינו הרוחניים — הספרות העברית.

חֲדָשׁוֹת וּמְאֹרָעוֹת

— ידיעות הועד המחלק המאוחד. בין הדינים־והחשבונות, שקבל „הועד המחלק המאוחד“ בעת האחרונה, מצטיין ביחוד הדין־וחשבון ששלח אל הועד מר אדולף קראקובסקי בדבר הנסיונות הראשונים של עבודת עזרה יוצרת שנעשה בכספי הועד במקומות שונים בפולניה, ליטה וגליציה.

הידיעות הראשונות בדין־וחשבון הזה הן על מצב היהודים עובדי האדמה במקומות שונים בליטה, ומתוכן יש לראות, כי עבודת האדמה היא עכשיו אחת הפרנסות החשובות מאד בקרב יהודי ליטה.

בפלך ווילנה — אומר הדין־וחשבון — ישנן 1,500 משפחות יהודיות העוסקות בחקלאות בעיירות הקטנות. בפלך מינסק ישנם יותר מ־30,000 יהודים עובדי אדמה. גם בפלך גרודנה לא מעט הוא שטח האדמה שהיהודים מעבדים אותו. הועד המחלק המאוחד מסר ל„חברה להפצת עבודה בקרב היהודים“ חצי מיליון מארק לקנית גרעיני זריעה ובשביל האכרים היהודים משלשת הפלכים הנזכרים. הכסף ניתן בתור הלואה עד הזמן שהאכרים הלווים ישיגו כסף ממכירת תבואתם.

בעיירה סבינציאן נוסד על־פי הצעת קראקובסקי בית־חרושת הראשון על יסודות קואופיראטיביים לעיבוד החומר של פשתן וצמר הנמצא בכמות רבה בגליל ההוא. הועד המחלק נתן לפתיחת בית־החרושת 200,000 מארק ועזר לקנית המכונות והחומר ה„חי“. „אם הנסיון הראשון של בית־החרושת הקואופיראטיבי יצליח — כותב מר קראקובסקי — ויש תקוה רבה, כי יצליח, אז נפתח שורה שלמה של בתי־חרושת קואופיראטיביים במקומות שיש להשיג שם את החומר ושקרוב להם יש שוק למכירת הסחורות המעובדות“.

במינסק נפתחו גם־כן, בתור נסיון, שלשה בתי־חרושת קואופיראטיביים: 1) בית־חרושת לתעשית פאפירוסות; תשעים אחוזים מהפועלים במקצוע זה היו קודם מחוסרי עבודה ועכשיו יש להם הזדמנות להשתכר. 2) בית־חרושת לרהיטים. 3) בית־חרושת ינעלים. ביסוד הקואופיראטיבי השלישי השתמש בא־כח הועד במכונות העבודה של הקואופיראטיב הקודם, שהיה קיים במינסק, אולם תחת שקודם עבדו בו רק 9 פועלים שותפים, הגדיל הועד את מספר הפועלים, בעזרת תמיכה של 30,000 רובלים, ל־50. בשלשת בתי־החרושת הונהגה השיטה של „חלופי הפעלים“: המכונות עובדות כל היום ושתי קבוצות של פועלים מתחלפות במשך זמן העבודה.

הועד עסוק עכשיו בהכנות לפתיחת בית־תפירת בגדים, מפני שמספר מחוסרי עבודה במקצוע זה מגיע ל־70 אחוזים. ואם הנסיונות הראשונים יצליחו יפתח הועד בתי־חרושת: לתעשית כלי־ברזל, לכריכת ספרים ולתעשית ממתקים, וכולם — על יסודות קואופיראטיביים.

„נורא הוא מאד — כותב הלאה ד"ר קראקובסקי — מצבם של בעלי־המלאכה היהודים. אלה סובלים גם בתור יהודים וגם בתור בעלי־מלאכה. המכונות שלהם נשברו, חומר ועבודה קשה יהם להשיג מפני ה„בויקוט“ שהכריזו הפולנים על היהודים ואלה המעטים שעלה בידם באיזה אופן שהוא להסתדר, — אין להם עדיין „שוק“ למכירת סחורתם. דברתי עם כמה מהם וכולם הביעו את דעתם, כי הצלתם היחידה עכשיו תהיה רק בהתאחדותם

ב„אטליירים". ההרמוני יעשית נבין של יביר „אטלייר" (כביצר קואופיראטיבית של בעלי־המלאכה) במינסק ינתנו 100,000 מארקים לפתיחת „אולם של מכונות", כלומר: שכרו אולם ושמו בו את המכונות הנחוצות ובעלי־המלאכה באים לשם ומשתמשים בהן. וזהי רק התחלה, אולם העבודה הזאת צריכה להתפתח במדה היותר רחבה, מפני שבעלי־המלאכה הפולנים מקבלים בעזרת הממשלה את המכונות ואת החומר העבודה בתנאים נאותים מאד, ואם היהודים לא „יתחכמו" ולא יתכוננו בעוד מועד, יביא הדבר ל„מלאכה" היהודית ובאופן היותר טוב לא יוכלו היהודים אחר כך להתחרות עם הפולנים.

„אולם של מכונות כענין זה שבמינסק נוסד גם בלמברג והועד המחלק המאוחד נתן את תמיכתו בסכום של 200,000 מארקים. בלמברג הולכת ומתגברת התנועה האנטישמית וה„בויקוט" מורגש שם ביותר ולולא היו בעלי־המלאכה היהודים מתאחדים בקואופיראטיבים, היו גוועים מרעב. בקואופיראטיבים התאחדו: חרשי כלי ברזל, נפחים, חייטים, עושי כובעים וציירים. בקרתי את הקואופיראטיבים האלה ונוכחתי, כי על־ידי הסיוע שניתן להם אפשר מאד להרחיב את פעולתם באופן שיוכלו להגדיל את מספר הפועלים פי־ארבע מאשר יש להם עכשיו.

„עבודה כעין זו נעשתה על־ידינו גם בווילנה. סכום של 100,000 מארקים ניתן להרחבת פעולתם של 13 קואופיראטיבים יהודיים המתקיימים שם. ו־100,500 מארקים ניתנו לתמיכת בתי־הספר למלאכה של היהודים. בית־הספר למלאכה אחד המתקיים בווילנה זה כשנתים הביא כבר לתוצאות מזהירות. אחרי השנה השנית ללמודים מוכשרים המסיימים לקבל עבודה בתור בעלי־מלאכה מפותחים".

עוד חלק אחד חשוב של העזרה הנוצרת היא העזרה הניתנת למשפחות שבעליהן הם חנונים ו„סוחרים קטנים". ד"ר קראקובסקי מיסר בדברים יוצאים מן הלב את מצבם של היהודים בני המעמד הזה ועד כמה העזרה הנוצרת הניתנת להם בצורת שונות מועילה להם לקומם את הריסותיהם. בערך 700 משפחות יהודיות בלמברג לבדה מוצאות עכשיו את מחיתם בעזרת הסניף המקומי של הועד המחלק.

* * *

— לעזרת מגדול ביילים. יהודים אחדים מניו־יורק, בני עירו של מגדול ביילים, קבלו ידיעות פרטיות בדבר מצבו החמרי הרע של היהודי המעונה הזה, הגר עכשיו בארץ־ישראל, ואחרי שבאו בדברים בענין זה עם יהודים עשירים ועסקנים אחרים יוצאי עיר קיוב, ניסד ועד במטרה: לסייע לגבור העם הזה ולמשפחתו ולהביאם אל המנוחה בארץ־ישראל אחרי שסבלו כל־כך ברוסיה.

ראש הועד הזה, מר ה. גורוף, שלח תיכף לביילים על־ידי כבלוגראם סכום לא קטן של כסף. מלבד זה שכר הועד את „אולם קארניגי" לעריכת נשף גדול לטובת ביילים ביום 4 לאפריל (מוצאי הימים הראשונים של פסח) הבא.

בנשף יקחו חלק הכחות היותר מובחרים של „בית האופירה המיטרופוליטאני" ואמנים אחרים. הועד מבקש: לא לערוך נשפים אחרים ביום ההוא.

* * *

בחוץ־לארץ.

———

באנגליה.

— חד המאורעות במזרח הקרוב. ביום 18 למארץ הודיע לויד גיאורג, ראש המיניסטרים האנגלי, בפארלאמנט באופן רשמי, כי הממשלות המאוחדות אינן מכירות בנסיך פייזאל בתור מלך סוריה, וכי הממשלות הודיעו לפייזאל, שבכלל אינן מכירות בהחלטת הקונגרס הסורי, שסוריה היא ארץ עומדת ברשות עצמה. ביתר דבריו אישר לויד גיאורג את הידיעות הקודמות כי הממשלות המאוחדות הזמינו את פייזאל לבוא ללונדון ולתת דין־וחשבון ממעשיו עכשיו שאינם מתאימים עם דבריו הקודמים לפני ועידת השלום.

— ארץ־ישראל וסוריה. בתור תשובה על שאלה באר סגן המזכיר לעניני חוץ, גרינגוואוד, בשם הממשלה, כי ארץ־ישראל עם ירושלים בתור בירתה לא תוכלל בתוך המלוכה הערבית.

— השתדלות בעד מהגרים לאמריקה. על־פי הצעת ליאון קאמאייקי ויעקב מיר, שליחי הברית „הכנסת אורחים" שבניו־יורק ואירופה, פנה „ועד צירי הקהלות" (בורד אף דיפוטיס) אל הממשלה האנגלית, שתקל את חוקי ההגירה ליהודי מזרח אירופה הנוסעים דרך אנגליה לאמריקה.

הממשלה ענתה, כי תתחשב עם הבקשה הזאת.

* * *

בגרמניה.

נצחון המפלגות השמאליות היותר קיצוניות בגרמניה, אחרי שהמהפכה המדינית הריאקציונית לא הצליחה, ומלחמת האחים הקשה הנפוצה עכשיו בארץ הגבירו עוד יותר את הסכנה הנשקפת לחיי היהודים. הריאקציונרים לכל מפלגותיהם שמו עכשיו, כנהוג, את „היהודי" לשעיר לעזאזל בעד מפלתם המדינית ורבים שולחים בו את חצי נקמתם.

בברלין — כפי שמודיעים משם — נערכות בכל הפינות אספות אנטישמיות פומביות תחת כפת שמים וראשי המדברים הם אופיצירים וחיילים. בתוצאה מן הנאומים האלה ומן הספרות האנטישמית הנפוצה בקרב העם מתרבות ההתקפות על היהודים העוברים ברחובות. ב„ווילהלמשטראסה", הרחוב שבו נמצאים מוסדות הממשלה היותר נכבדים וההומה תמיד מפקידים מכל המדרגות, התנפלו החיילות על שני יהודים ופצעום פצעים אנושים; אחד מן הקרבנות האלה נתעור אחר כך. ואין צריך לאמר ברחובות שפקידי הממשלה ממעטים „להגן" עליהם — שם אין היהודי העובר בהם בטוח בחייו. היהודים חדלו על כן להתראות במקומות פומביים ובכלל שוררת בקרבם אטמוספירה של „צפיה לפרעות".

מספר התושבים היהודים בברלין נערך עכשיו ל־210.000. כערך 80.000 יהודים מגליציה, פולניה ומפרוסיה באו לברלין מזמן הריבולוציה הגרמנית הראשונה שהיתה בשנת 1918.

* * *

בהונגריה.

— פרעות בבודאפשט. האנטישמים בבודאפשט חזרו על בית־הקהוה של היהודים והכו את היהודים. 13 מן המוכים שוכבים חולים.

— הגנת ה„פרמייר" על היהודים. ל„טיימס" ההונגרי מודיעים, כי ראש המיניסטרים ההונגרי החדש סימראב.

גלה את דעתו בפארלאמנט נגד התעמולה האנטישמית בכלל ונגד הפוגרומים בפרט. בראשית נאומו הקרא סימידאם טלגראמה מאת גראף אפוני, מי שהיה ראש המיניסטרים בהונגריה, שבה הוא אומר, כי הפרעות האחרונות שנערכו ביהודים גרמו להפסד רב להונגריה בועידת השלום. גם סימידאם הטעים אחר כך את העובדה, כי האנטישמיות מעמידה בסכנה את עניני הארץ. „אפילו אם צדקו האנטישמיים — אמר סימידאם — כי שתי הריבולוציות בהונגריה נסתרו על־ידי יהודים ,אין להם בכל זאת כל צרך לערוך פוגרומים ביהודים".

— מאכס גומבט ז"ל. בבודאפשט מת מר מאכס גומבט, ממציא הסטינוגראפיה העברית, הצרפתית והטורקית. המנוח היה ציוני נלהב והשתתף בעבודת התנועה הלאומית עד ימיו האחרונים. בן שמונים היה במותו. שלום לעפרו!

* * *

בטשיכוסלובקיה.

כפי שמודיעים מלונדון, קבל הפארלאמנט הטשיכוסלובקי החלטה, כי הדת היהודית והלאומית היהודית הן שני דברים מיוחדים, וכי יש הזכות ליהודים להרשם בתור בני הלאום היהודי אם גם שהם חפשים בעניני הדת.

* * *

בארץ־ישראל.

— הפסקת ההפגנות. ההסתדרות הציונית בלונדון קבלה ידיעה טלגראפית מירושלים, כי המושל הצבאי בירושלים, הגינירל סטורס, הוציא פקודת איסור על הפגנות אנטי־ציוניות כעין אלה שהיו בעת האחרונה.

— שעורי מדע. הד"ר יוסף קלוזנר וחברי ועד „הקורסים הגבוהים" הזמינו בפעם השניה אחדים מאנשי המדע בירושלים לישיבה מיוחדה בביתו של מר דוד ילין. בישיבה זו שנמשכה עד שעה מאוחרת בלילה, הונח היסוד למוסד תרבותי חדש בשם „שעורי מדע".

השעורים נקבעו לעת־עתה במדעי הרוח, ואם יהיה צורך ואפשרות יקבעו גם למדעי הטבע. מקצועות הלמודים נתחלקו בין המרצים האלה: דוד ילין — מבוא לתורת הלשון העברית; ד"ר יוסף קלוזנר — הפילוסופיה העברית בימי־הבינים; ד"ר נחום סלושץ — הספרות הכללית; שלמה שילר — הפילוסופיה החדשה; ד"ר יוסף לוריה — תולדות עמי המזרח; א. מ. ליפשיץ — מבוא לתורה שבעל־פה.

— בדבר ה„בית נאמן" בירושלים. לשכת החנוך והתרבות שעל־יד הלשכה הציונית המרכזית מודיעה, כי כל הספריה של „בית הנאמן" בירושלים עברה מרשותו של האורדן „בני ברית" לרשותה של ההסתדרות הציונית, רק הבנין נשאר, כקודם, קנינו של האורדן. בעת דואגת הלשכה למצוא דירה מתאמת בשביל הספריה, כדי שתוכל להעביר בהקדם האפשרי את הספרים, שנקבצו על־ידי חברינו בערים רבות באירופה (באנגליה, בלגיה, גרמניה, הולנדיה, איטליה ורוסיה) ואמריקה. בקרוב תחל גם הלשכה לקבץ ולרכוש ספרים חדשים במדה רחבה. לעת עתה הקציבה הלשכה סך של 500 ליטרות שטרלינג לשם קנית הספרים היותר נחוצים בספריה. הוזמן גם מנהל ספריה מומחה לשם סדור הספרים ומיונם.

— הרברט סמואל בבתי־המשפט. ביום 5 לפברואר בקר מר הרברט סמואל, בלוית המצביא בולס, את בתי־המשפט. הם נתקבלו על־ידי הקולונל פקוט, ממלא מקום זקן השופטים, והפקידים הגבוהים בבתי־המשפט ויבקרו את כל המחלקות.

הַתְּנוּעָה הַלְּאֻמִּית

הודעת ההסתדרות הציונית באמריקה.

ההסתדרות הציונית באמריקה מודיעה, כי עלה בידה לפעול על הפקידים האנגלים להקל על היהודים המגורשים מארץ־ישראל הנמצאים באמריקה לשוב למקומותיהם.

כל אלה מן המהגרים היהודים שגרו בארץ־ישראל לפני התפרץ המלחמה ובאו לכאן במשך זמן המלחמה ועכשיו הם רוצים לשוב לארץ־ישראל, יפנו אל הועד הפועל של ההסתדרות הציונית ויקבלו את ההוראות הנחוצות ואת העזרה האפשרית בהתאמה לתקנות החדשות בדבר נתינת תעודות מסע למהגרים יהודים שכבר היו בארץ־ישראל. כל הפונים יביאו אתם את כל תעודותיהם הרשמיות.

* * *

ידיעות מחלקת החנוך של ההסתדרות הציונית באמריקה.

— פעולות עבריות. זה חדשים מספר אשר מחלקת החנוך של ההסתדרות הציונית שמה את לבה להרחיב את פעולותיה העבריות בין בני־נעורינו באמריקה. בעבודה זו עוסקת ביחוד הלשכה העברית, אשר התותה לעצמה את המטרה הגדולה — לעזור לבתי־ספר המשובחים אשר לנו בארץ זו, לגדל דור לא רק של יהודים טובים וציונים נאמנים, אלא גם עברים היודעים את שפתנו ומסורים בלב ונפש לכל קניני אומתנו. בהסכם עם המטרה הזאת נחלקת עבודת הלשכה העברית לסעיפים אלה:

1) לארגן אגודות עבריות מתלמידי בתי־הספר בכל אתר ואתר. 2) לחזק את האגודות הקיימות על־ידי בקור תדירי. 3) להספיק חומר ספרותי והסתדרותי לאספית האגודות. 4) המצאת מנהלים מומחים לאגודות.

עד עכשיו הננו מונים 34 אגודות של בני־נעורים ב־11 ערים של 10 מדינות.

טובי המורים והמנהלים הנם הראשונים בכל מקום לתת את ידם לנו בעבודה הקדושה הזאת.

— המנהל, הסופר והפדגוג הידוע מר ק. וויטמאן, מנהל הלשכה העברית, נתמנה לעורך החוזר החדשי בשם „מנהל". „המנהל" מכיל בקרבו: דין־וחשבון מחיי האגודות, נושאים לויכוחים בשביל החברים הצעירים, החדשות המצוינות מחיי עמנו, משחקים ושירים וביתור הערות והארות בהנהלת אגודות.

עד כה הופיעו ארבעה גליונות, שלשה האחרונים מקדשים ברובם לחגים חמשה־עשר בשבט, פורים וחג הפסח. מלבד „המנהל" מוציאה הלשכה ספורים ומחזות לטובת האגודות. לתכלית זו באנו בדברים עם טובי הסופרים והם הבטיחו לנו את עזרתם והשתתפותם.

— סדרן לאגודות של נערים. בראש האגודות העמד מר מרדכי הלוי בתור מנהל וסדרן. במשך שני החדשים שעברו בקר מר הלוי את כל האגודות בניו־יורק וברוקלין ובא

ברבנים עם האגודות הקיימות בעיר־השדה ועם מנהלי בתי־הספר [illegible] מקום נתקבלו תשובות מעשיות ומעודדות.

— [illegible] מבינים אנחנו את הערך [illegible] [illegible] אשר בה יתכנסו טובי [illegible] [illegible] [illegible].

— [illegible] ... יהודה הצעיר [illegible] [illegible] של [illegible] [illegible] יוצאת מן הכלל בחג הפסח הבא. מחלקת החנוך באה בדברים גם עם מנהלי „יהודה הצעיר" בערים אחרות בדבר עריכת חגיגות עבריות בקשר עם חג הפסח.

מחלקת החנוך הוציאה באנגלית את „הקונטרס לספר [illegible]", שיביא עזר [illegible] [illegible] [illegible] בעריכתם בחג הפסח הבא חגיגות [illegible].

* * *

הצגת „הניטו החדש".

[illegible] 1 למארץ [illegible] הוצג, בפעם הראשונה בעברית, על־ידי קבוצת „משחקים עברים" [illegible] [illegible]

[illegible] אמנים — [illegible] [illegible] עברים [illegible]

„המשחקים העברים", שרובם הם משחקים אמנותיים והשפה העברית אינה שגורה על פיהם, הרגישו, כנראה, באחריותם [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] — [illegible] לכל הנמצאים [illegible] אמנם, עזר לזה הנגון החי וה„אידיומאטי" של [illegible]

[illegible] באמריקה, על ערך המפעל החדש הזה — פיתוח הבמה העברית — [illegible] קבל את דבריו ברצון ובמחיאות כפים סוערות. [illegible] למחזה המטיף הלאומי מר צבי מאסליאנסקי [illegible] את הקהל בדברים חמים לסייע להסתדרות העברית [illegible]

* * *

[illegible] העברית באמריקה.

— [illegible] [illegible] עם אגודת [illegible] [illegible] לארץ־ישראל. [illegible] עברים חשובים. מר ראובן [illegible]: [illegible] בריינין, ד"ר נ. טורוב, נ. [illegible] צ. שארפשטיין, ע. פליישמאן,

א. [illegible], מ. ליפסין וה. [illegible]. כל הנואמים הרבו בשבחו של מר [illegible] [illegible]

— [illegible] [illegible] [illegible] לאחת להתקיים בלעדי [illegible] להסתדרות ברכישת חברים חדשים.

שונות

בחוגי המורים העברים באמריקה.

— ועידה בבוסטון. במוצאי הימים הראשונים של חג הפסח הבא תהיה בבוסטון ועידה למורים העברים מן הגליל ההוא.

מר [illegible] [illegible] [illegible]

— [illegible] [illegible] את המורים.

— [illegible] של [illegible] המורים העברים [illegible] 10 [illegible] הבאים.

* * *

מורגינטהוי ציר למכסיקה?

מוואשינגטון מודיעים, כי [illegible] כי מר הנרי מורגינטהוי יתמנה בקרוב בתור ציר אמריקה למכסיקה.

* * *

שיבת בלקינד לארץ ישראל.

ביום 23 למארץ עזב מר ישראל בלקינד את ניו־יורק בדרכו לארץ־ישראל. במשך זמן שבתו בארץ זו — משך שנות [illegible] — לקח חלק בתנועה הלאומית והעברית, ובמוכן חבר ספרים עברים אחדים לבתי־ספר ולעם וגם כן השתתף בעתונות היהודית והפיץ בה ידיעות על ארץ־ישראל בכלל ועל ראשית התפתחות הישוב בפרט.

העסקנים הציונים והעברים ערכו לפני זמן מה להעסקן הלאומי הזה [illegible].

* * *

[illegible].

ביום 21 למארץ [illegible] מנהל [illegible] החנוך של ההסתדרות הציונית באמריקה, באספת „אחיעבר" בניו־יורק, סניף א'. נושא הרצאתו היה: „התרבות היהודית [illegible] וההסתדרות הציונית". המרצה הביע רעיונות מקוריים רבים ומעניינים התענינו מאד.

חיים רובין   אסתר גרינברג

נ ש ו א י ם

יום ג׳, כ"ו אדר, תר"ף

ספרינגפילד, מא.   ניו־יורק, נ. י.

ספרים שנתקבלו זה עתה מארץ־ישראל

א. לגדולים

יפת קובץ ב׳	$1.00	$1.15
יפת קובץ ג׳	0.80	0.90
כתבי א. ז. רבינוביץ, לגדולים	1.25	1.40
איוב (כתבי קודש) מבואר על־ידי א. ז. רבינוביץ וא. אברונין	1.50	1.65
כתבי יהושע ברזילי	1.00	1.15
אפלטון, המשתה	0.50	0.60
השכר והעונש בחנוך	0.10	0.12
אלגברה, רוזנשטיין, חוברת ב׳	0.85	0.95
לוחות של לוגאריתמים ופונקציות טריגונומטריות	0.60	0.65
רגינה אשכנזי, ספור מאת פ. גינזבורג (הוצאה לונדונית)	0.50	0.60
מורה ערבית	0.40	0.65
היהדות והצעירים	0.40	0.45
גננו א׳, חוברת לחנוך הפעוטות בגן ילדים ובבית אם	0.85	0.95

ב. לבני הנעורים (לא מנוקד)

קובץ ספורים ואגדות לבני הנעורים (כתבי א. ז. רבינוביץ, כרך א׳)	0.40	0.50
הגליל העליון	0.25	0.30
הגליל התחתון	0.25	0.30
זמרת הארץ, קובץ	.50	0.60
צללים, קובץ ספרותי	0.40	0.50
בבית המדרש הישן, ספור	0.15	0.17
מעולם היצירה, ספור, מאת א. ז. רבינוביץ	0.25	0.30

לפנות אל:

ZIONIST ORGANIZATION OF AMERICA

55 5th Ave., New York, N. Y.

פא"פ: 74 השדרה החמשית, בלשכת „התורן".

לחובבי „השלח" ומעריציו!

קבלתי זה עתה ידיעה חשובה מאת הנהלת „השלח", שבה מודיעה לי, כי „השלח" עבר לירושלים ושם יחל להופיע בקרוב מחדש. לעת־עתה נמצאים אצל ההנהלה למכירה במספר מצומצם הכרכים האלה:

א) כרך ל"ב (חוברת משולשת) ד׳־ו׳, שנת 1917 המחיר $1.50
ב) " ל"ג שנת 1917 המחיר $5.00
ג) " ל"ד שנת 1918 המחיר $5.00
ד) " ל"ה שנת 1918 המחיר $5.00
ה) " ל"ו שנת 1919 המחיר $2.50

צריך אני לדעת כמה סדרים עלי להזמין ולכן הנני פונה אל חותמי „השלח" וקוראיו בבקשה לשלוח את הזמנותיהם אלי תיכף, ביחד עם מחיר הכרכים המוזמנים, ויהיו בטוחים שיקבלו על ידי הפוסטה את חוברות „השלח" בזמן הקרוב היותר אפשרי.

S. DRUCKERMAN

50 Canal St., New York, N. Y.

ברכתי הנאמנה שלוחה

אל חברי הסופר א. נ. פרלברג לנשואיו עם בת־גילו אסתר לדר. יהי רצון שחייהם המשותפים יהיו מאושרים ויפים!

ניו־יורק.

דניאל פרסקי.

אגודת המורים

מברכת את חברה הסופר והפדגוג מר א. נ. פרלברג לנשואיו את מרת אסתר לדר. תהיה ברכה שרויה באהלם כל ימי חייהם.

י. ביבר, מזכיר

הסתדרות אחיעבר

סניף א׳

מברכת את חברה, סגן הנשיא, מר א. נ. פרלברג, לנשואיו עם מרת אסתר לדר. יזכו לבנות ביתם בארצנו השבה לתחיה.

הועד הפועל

הנני שולח את ברכתי

לידידי הסופר א. נ. פרלברג לנשואיו עם מרת אסתר לדר. יזכו לעלות לציון ברינה ויבנו שם את ביתם בית נאמן.

י. טשרניחובסקי.

ספרינגפילד, מאסס.

אגודת הסופרים העברים באמריקה

מברכת בברכת מזל טוב את חברה בועד הפועל, הסופר העברי א. נ. פרלברג, לנשואיו את אסתר לדר.

יהיו חייכם ברוכים ומבורכים.

הועד הפועל.

ברכתי לידידי הנאמן

הסופר העברי א. נ. פרלברג לנשואיו את אסתר לדר.

יהיו חייכם נעימים!

מ. פיינשטיין.

אגודת המורים בניו־יורק

מברכת את חברה

הד"ר חיים שארפמאן

ליום חתונתו עם מרת רבקה קלינ־מאן. תשרה הברכה בביתם כל ימי חייהם

י. ביבר, מזכיר.

מורה עברית מודרנית מנוסה

מלמדת בשיטות עברית בעברית ועברית באנגלית מבקשת משרה בניו־יורק או מסביב לניו־יורק. לפנות אל „התורן" בעד ש.